

1. 30400.
40

PRZEWODNIK PO WARSZAWIE

Z PLANEM MIASTA

OZDOBIONYM 10cią RYCINAMI NA STALI.

UŁOŻONY PRZEZ

J. M. Sobieszczęński.

Cena kop. sr. 50 (złp. 3 gr. 10).

WARSZAWA.

GŁÓWNY SKŁAD W KANTORZE DRUKARNI GAZETY CODZIENNEJ.

Stron.	Stron.
Spis przedmiotów. Akademia	Grossów.....45
duchowna.....15, 16	Historya miasta..... 1
Apteki.....41	Handle win i towarów kolonial. 3
Archiwum Główne.....23	— sztuk pięknych.....24
Arkadia.....31	Hotele.....2, 3
Bank Polski.....36	Jarmark.....33
Bankierzy.....28	Jatki rzeźnicze.....29
Bawarye.....4	Instytut głuchoniem. i ociem.40,41
Bazary.....38	— w Marymoncie..18, 19, 45
Biblioteka publiczna.....23	— moralnie zanied. dzieci.41
Biblioteki prywatne.....24	— oftalmiczny.....40
Biblioteki do pożyczania.....25	— położniczy.....20
Bielany.....33, 45, 46	— Siostr Miłosierdzia....40
Billardy.....3	— szczypania ospy.....39
Bóżnice.....15	— Szlachecki.....17, 18, 36
Browary.....38	— Wód mineralnych.....42
Cmentarze.....42, 43	Kamienice najdawniejsze...34, 35
Cukiernie.....3	Kantory informacyjne i zleceń.28
Cyrk.....30	— stręceń Guwernerów.22
Czerniaków.....44	— tłumaczeń.....28
Czyste.....31	— wexlu.....28
Dentyści.....42	Kaskada.....45
Doktorzy.....41, 42	Kassa oszczędności.....29
Dolina Szwajcarska.....31	Kawiarnie.....3
Domy ekspedycyjne i komissowe.28	Kąpiele parowe.....29
Dorożki.....25	Kolój żelazna.....26
Drukarnie.....24	Kościół Augustyanów.....10
Fabryki.....38	— Bazylianów.....15
Fotografie.....25	— Bernardynów.....12, 13
Foxal.....31	— Dominikanów.....12
Gabinet mineralogiczny.....23	— Ewangelicki.....15
— wzorów gipsowych....23	— Franciszkanów.....12
— zoologiczny.....23	— Kapucynów.....10, 11
Gaz.....38	— Karmelitów Bosych...11
Gazety.....24	— Karmelitów na Lesznie 13

913,438 Warszawa) (036)

№ 717

~~I. 201~~
V.

u. 184/46

BZ08PK/030-05 (Polonia)

	Stron.		Stron.
Kościół Metropolitalny św. Jana	8	Pensyonaty męzkie i żeńskie	20
— Mokotowski	43	Początek Warszawy	1
— Pijarów	12	Poczta	26
— parafial. P. Maryi	8, 9	Pomarańczarnia	30, 32
— — św. Krzyża	9	Pomniki	34
— — św. Alexandra	9	Popiersia Królów Polskich	37
— — św. Karola	9, 10	Powozy do najęcia	25
— Popauliński	11	Ratusz	37
— Prawosławny w Łazien.	10	Redakcyje Gazet	24
— — Katedr. s. Trój	10	Resursy Kupieckie	30, 31
— Reformatów	13	Restauracye	3
— Sakramentek	14	Rozległość miasta	1
— Wizytek	13, 14	Ruda	75
Koszary	36	Saska Kępa	32
Królikarnia	44	Seminarya	16
Księgarnie	25	Składy rycin i litografii	24
Litografie	24	Służący do najęcia	26
Lombard	29	Śniadania	3
Ludność ogólna	1	Spacery i przechadzki	32
Łazienki i Łazienki	29	Straż pożarna	38
Marymont	45	Szczególne obchody	33
Mennica	37	Szkoly	15—22
Miejsca do zabawy	30, 31	Szlachtuz	37
Młyn parowy	38	Szpitala	39—41
Mokotów	43	Szynki wódek i piwa	4
Most	1	Targi	29
Myślevice	35	Teatra	30, 37
Natolin	44	Telegrafy	28
Numera domów przy jakiej znajdują się ulicy (na okładce)		Towarzystwo dobroczyn.	38, 39
Obserwatorium	24	— Lekarskie	22
Ochronki dla dzieci	39	Ujeżdżalnia	22
Ogród Belwederski	32	Ulice gdzie są położone, jakie zawierają Numera domów i do jakiego należą Cyrk.	47—54
— Botaniczny	32	Wiejski ogródek	31
— Krasieńskich	32	Wierzbno	43, 44
— Saski	32	Willanów	44, 45
Ogrody prywatne	32, 33	Władze wojskowe i cywilne	4—8
Okolice	43—47	Wodotryski	38
Pałac Bryłowski	36	Wyścigi	33
— Kazimirowski	36	Wystawa przemysłu	33
— Komissyi Skarbu	36	— zwierząt	33
— Krasieńskich Senatu	35	Zakłady dobroczynne	38—41
— Łazienki Królewskie	35	— naukowe	15—22
— Jenerala Krasieńskiego	37	Zamek	35
— Namiestników	36	Zbiory mineral. i entymologicz.	24
— Rządu Gubernialnego	36	— naukowe	22—24
— Hr. A. Potockiego	38	— numizmatyczne	24
— Prymasowski	37	— obrazów i rycin	24—37
— Saski	38	— prywatne	24
— Towarzystwa Kredytow.	37	— starożytności	24
Papier stęplowy	4, 8	Znakomitsze budowle	34—38
Park Łazienkowski	32	Żegluga parowa	26
Paszportowe formalności	1, 2		

Warszawa.—Początek jój sięga XII wieku. Do drugiej połowy XIII wieku była prywatną własnością, potem książąt Mazowieckich. Od początku XIV wieku stolicą osobnego księstwa Warszawskiego, a następnie całego Mazowsza. W r. 1526 przyłączona do Polski, od roku 1596 została miastem stołeczném dawniej Rzeczypospolitej, a teraz jest główném siedliskiem władz prawodawczych i administracyjnych Królestwa Polskiego. Co do obszerności zajmuje 1894 diesiatyn; ulic ma 220; gmachów rządowych w mieście murowanych 63, drewnianych 6, razem 69. Domów prywatnych murow. 1883, drew. 1165, razem 3048;—ogółem wszystkich posesyj numerowanych w mieście, na Pradze i za rogatkami 3,646. Liczy 156,072 stałych mieszkańców, a z niestałymi ludność jój dochodzi do 200,000. Położona nad rz. Wisłą, dzieli się na 12 cyrkulów wraz z przedmieściami Praga, do której prowadzi most na łyżwach 258 sążni długości mający. Do mostu, nim stalsza komunikacya będzie zrobiona, urządzony jest wspaniały zjazd z nasypu ziemnego i murowanym wiaduktem, o siedmiu wielkich sklepieniach nad ulicami wzniesiony. Z mostu od strony Pragi najpiękniejszy jest widok na całe miasto.

Formalności paszportowe.—Každy przyjeżdżający do Warszawy, przy wjeździe na Kolei żelaznej lub rogatkach, składa swój paszport, w miejsce którego otrzymuje dwie drukowane karteczki: jedną na złożony paszport, drugą zawiadamiającą go, że winien jest dnia następnego około godziny 11 przed południem meldować się osobiście w biurze policyi. Przy meldunku składa wręczone mu zawiadomienie, i otrzymuje kartkę poświadczającą dopełnienie meldunku i miejsce obranego przezeń zamieszkania. Jeżeli cudzoziemiec nie bawi dni 10 w Warszawie, zwraca doręczoną mu kartkę meldunkową i paszportową, a dostaje swój paszport odpowiednio zawizowany. Bawiący tu dłużej niż 10 dni, składa obie te kartki w kancelaryi cyrkulu, gdzie zamieszkuje, i opłaca kopiejek 13 za kartę pobytu, która mu służy na trzy miesiące; opłatę takową co trzy miesiące obowiązany jest wnosić. Przy wyjeździe zaś składa na papierze stęplowym ceny kop. 7½ świadectwo właściciela domu gdzie zamieszkiwał, poświadczone przez właściwego kommisarza cyrkulowego, jako w wydaleniu się jego z Warszawy nie ma żadnych przeszkód, i na mocy takowego świadectwa odbiera swój paszport z stosowną wizą do wyjazdu. Oprócz jednak wizy policyjnej, obowiązany jest zawizować go podobnie w biurze Warszawskiego Wojennego Jenerał-Gubernatora i u właściwych konsulów tego kraju, dokąd

się udaje.—Jeżeli cudzoziemiec przejeżdża tylko przez Warszawę i udaje się do Cesarstwa Rossyjskiego, a posiada paszport swego kraju zawizowany odpowiednio przez missye Rossyjskie za granicą: wówczas podaje prośbę do zarządu Ober-Policmajstra Warszawskiego o udzielenie mu paszportu osobnego na przejazd do miejsca, gdzie się udać zamierza, i takowy zaraz otrzymuje z załączeniem swego zagranicznego. — Jeżeli cudzoziemiec albo przez niewiadomość nie wyjednał sobie z missyi Rossyjskich za granicą stosownej wizy do Cesarstwa, albo też w ciągu prowadzonych tu przez niego interesów wypadła mu potrzeba udać się do Rossyi: wtedy jeżeli udowodni rzeczywistą tego potrzebę, otrzymuje wizę w biurze policyi, z którą udaje się z prośbą do Wojennego Jenerał-Gubernatora dla uzyskania nowego na ten cel paszportu. — Jeżeli cudzoziemiec przybyły do Warszawy chce następnie udać się w jedną z gubernii Królestwa, podaje o to prośbę do zarządu Ober-Policmajstra i otrzymuje wprost z biura policyi stosowny paszport.

Hotele.—W ogóle jest w Warszawie 18 hoteli, a domów zażędnych 22; z tych znaczniejsze są:

Hotel Europejski przy ulicy Krakowskie-Przedm.; ceny numerów od kop. 60 (złp. 4) do rs. 7 (złp. 46 gr. 20). Table d'hote o godz. 3¹/₂ po rublu od osoby; jedzenia a la carte o każdej godzinie; omnibus do przywożenia po kop. 30 od osoby; karетки do jazdy po mieście, kąpiele w hotelu: usługa mówi po francuzku i po niemiecku.

Hotel Angielski, przy ulicy Wierzbowej; ceny numerów od kop. 45 (złp. 3) do rs. 5 k. 25 (złp. 35). Restauracya tamże, jedzenia a la carte. W hotelu tym są trzy pokoje na dole pod N° 4, pamiętne pobytom Napoleona I powracającego z kampanii 1812 r. w d. 10 grudnia. Przechowują tu jeszcze ten sam kominek przy którym się grzał i niektóre sprzęty przez niego używane.

Hotel Rzymski przy ul. Nowo-Senatorskiej; ceny numerów od kop. 45 (złp. 3) do rs. 3 (złp. 20). Restauracya a la carte.

Hotel Wileński przy ulicy Bielańskiej; ceny numerów od kop. 75 (złp. 5) do rs. 4 k. 50 (złp. 30). Restauracya, obiad od godziny 1—5, od osoby po kop. 62¹/₂ (złp. 4 gr. 5).

Hotel Krakowski przy ulicy Bielańskiej; ceny numerów od kop. 30 (złp. 2) do rs. 3 k. 30 (złp. 22). Omnibus do przywożenia gości po kop. 30 od osoby.

Hotel Saski przy ul. Koziój obok Poczty; ceny numerów od kop. 30 (złp. 2) do rs. 2 k. 25 (złp. 15). Restauracya, obiady po kop. 30 od osoby.

Hotel Litewski przy ulicy Nowo-Senatorskiej; ceny numerów od kop. 30 (złp. 2) do rs. 1 k. 20 (złp. 8).

Hotel Lipski, przy ul. Bielańskiej. Hotel Niemiecki, przy ulicy Długiéj. Hotel Polski, ulica Długa. Hotel Drezdeński, ulica Długa. Hotel Warszawsko-Wiedeński, przy ulicy Marszałkowskiej, naprzeciw Kolei żelaznej.

Kawiarnie i Cukiernie.—Właściwych kawiarni liczą 306, cukierni 36, a billardów 161. Znaczniejsze kawiarnie połączone są z cukierniami, gdzie można dostać obok wszelkiego rodzaju cukrów i ciast, podobnież kawy, herbaty, czekolady i t. p. W niektórych jest billard i pokoje osobne do czytania gazet tak zagranicznych jako i krajowych; służba mówi po francuzku, niemiecku i po włosku. Do takich należą cukiernie pod firmą: *Loursa*, pod kolumnami Wielkiego Teatru: ma billard na górze, czytelnią na dole, opatrzoną w najliczniejsze gazety zagraniczne. *Strasburgera* (dawniej *Lessla*), ma drugi wchód od ogrodu Saskiego: celuje cukierniami, czekoladą i lodami. *Belli*, przy ulicy Senatorskiej; *Sevadini*, przy ulicy Nowy-Świat i rogu Śto-Krzyżkiej; *Bott* i *Clotin*, przy ul. Krakowskie-Przedmieście obok Poczty: ma gazety angielskie. *Hartman*, przy ul. Krak.-Przed., ma gazety włoskie. *Colany*, przy ul. Wierzbowéj; *Feterowska*, w ogrodzie Krasińskich.—Pomiędzy wyłącznemi kawiarniami, do lepszych należą: tak zwanéj *Zuzi*, na Podwalu, najliczniej uczęszczana; *Pitschla*, za Żelazną Bramą, znana z dobroci kawy, i wiele innych, w których zwykle wieczorem grywa muzyka z dobranych artystów złożona.

Restauracye. — W ogóle znajduje się restauracyi 13, traktierni 17, a garkuchni 70. Pomiędzy pierwszemi znakomitsze są: *Chevrier* i *Bouquerel*, przy ulicy Wierzbowéj w hotelu Angielskim: kuchnia francuzka, jedzenia o każdym czasie a la carte. *Michaux*, ulica Nowo-Senatorska, w hotelu Rzymskim: kuchnia francuzka i polska o każdym czasie a la carte. *Michaux* (pod firmą), ul. Krak.-Przed., w domu przechodnim Resslera: kuchnia francuzka i polska o każdym czasie a la carte. *Francois*, Krak.-Przed., w pałacu Tarnowskich, N° 388, naprzeciw hotelu Europejskiego: kuchnia polska i francuzka o każdym czasie a la carte. *Heurteur*, ul. Senatorska, N° 461, w pałacu Blanka. *Wasilew*, ul. Krak.-Przed., N° 416, naprzeciw kościoła Karmelitów: kuchnia rossyjska i polska o każdym czasie a la carte. *Hejnikowski*, ulica Trębacka, N° 641: kuchnia polska. *Conti*, ul. Senatorska, przy Resursie kupieckiej: kuchnia włoska i polska.

Handle Win: — w których można dostać wszelkich towarów kolonialnych oraz śniadań zimnych i gorących. Wiu węgierskich: *Hempla*, przy ulicy Długiéj; *Fukiera*, na Starém-Mieście; *Kamelskiego*, ul. Rymarska; *Dobrycza*, ul. Senatorska; *Kijasa*, ul. Krak.-Przed., obok kościoła Karmelitów; *Rozmanith*, ulica Nowy-Świat; *Koelichen*, ulica Długa. Wiu francuzkich: *Krzemińskiego*, ulica

Wierzbowa; *Gout*, ul. Senatorska; *Maringe*, ulica Zakroczymska, *Gruehn*, ul. Miodowa i t. d.

Szynki piwa Bawarskiego, Zwyczajnego i Wódek. — W ogóle jest szynków piwnych 139, szynków wódeczanych 567; są też osobne tak zwane Bawarye, w których sprzedają piwo bawarskie z rozmaitemi przekąskami. Do najbardziej uczęszczanych należą: przy ulicy Senatorskiej, N° 451, w domu Resslera; w ogródku Grodzickiego przy rogu ulic Krak.-Przed. i Królewskiej, pod N° 411 istniejącym, Michała *Mejzer*; w ogródku Lessera, N° 490/1 przy ul. Miodowej, *Laszkiewicza*; pod *Lipką*, przy ul. Przejazd; *Zimmermana*, w ogródku przy pałacu Łubieńskich N° 1066k, przy ulicy Królewskiej. Piwa zwyczajnego u *Menzla*, przy ul. Trębackiej, N° 611. Najsłynniejszy szynk wódek jest tak zwany pod *Karasiem Winawera*, przy ulicy Krak.-Przed. N° 2783; *Lipkau*, ul. Miodowa, N° 489c.

Znaczniejsze władze wojskowe i cywilne urzędujące w Warszawie. — Główno-dowodzący armią I, Namiestnik Królestwa, w Zamku; prośba podaje się na papierze stęplowym ceny kopiejek 60.

Kancellarya główno-dowodzącego armią I, w Zamku, prośba podaje się na papierze stęplowym ceny kop. 60.

Kancellarya dyplomatyczna, w pałacu pod Blachą, N° 364; podanie na papierze ceny kop. 45.

Zarząd Jenerał-Kwaternistrza, tamże; na papierze ceny k. 45.

Zarząd Naczelnika Artyleryi, przy ul. Alexandrya, N° 2778; na papierze ceny kop. 45.

Zarząd naczelnika garnizonów artyleryi okręgu Zachodniego, w cytadelli Alexandryjskiej; na papierze ceny kop. 45.

Zarząd Naczelnika Inżynierów, w Cytadelli; na papierze ceny kop. 45.

Główne dyżurstwo armii, ulica Senatorska, N° 479; na papierze ceny kop. 45.

Polowy audytoryat armii, przy placu Saskim, N° 413a; na papierze ceny kop. 45.

Intendentura armii, ulica Nalewki, N° 560; na papierze ceny kop. 45.

Główna polowa prowiantaska kommissya, tamże; na papierze ceny kop. 45.

Zarząd III okręgu korpusu Żandarmów, ul. Senatorska, N° 479.

Zarząd kommandanta Warszawskiej Alexandrowskiej Cytadelli, w Cytadelli.

Kancellarya Namiestnika Królestwa, w pałacu Namiestnikowskim, ulica Krak.-Przed., N° 387; na papierze ceny kop. 60.

Wydział paszportowy teŝże kancelaryi, przy ul. Wierzbowej, w pałacu Brühlowskim, N° 612; na papierze ceny kop. 45.

Wydział celny przy teŝże kancelaryi, ul. Graniczna, N° 965; na papierze ceny kop. 45.

Kancellarya Rady Administracyjnej, w pałacu Namiestnikowskim, ul. Krak.-Przed., N° 387; na papierze ceny kop. 60.

Kommissya Emerytalna, tamŝe; na papierze ceny kop. 45.

Ogólne Zebranie Departamentów Rządzącego Senatu, tamŝe; na papierze ceny kop. 60.

Departament IX i X tegoŝ Senatu, w pałacu Krasieńskich, ul. Długa, N° 549; na papierze ceny kop. 45.

Heroldya, w pałacu Namiestników; na papierze ceny kop. 45.

Konsul Austryacki, ul. Nowy-Świat, N° 1294. Angielski, ul. Bracka, N° 1592. Belgijski, ul. Senatorska, N° 471. Francuzki, ul. Krak.-Przed., N° 411. Pruski, Krak.-Przed., N° 390.

Arcybiskup Warszawski i Nowogrogeowski, zarządzający dyecezyą Wołyńską, archimandryta Ławry Poczajowskiej, w pałacu przy ulicy Długiej, N° 589; na papierze ceny kop. 15.

Konsystorz duchowny prawosławny, tamŝe; papier kop. 30.

Arcybiskup metropolita Warszawski rzymsko-katolicki, w pałacu przy ulicy Miodowej, N° 492; na papierze ceny k. 15.

Konsystorz archidyecezyi, tamŝe, na papierze ceny kop. 30.

Akademia duchowna rzymsko-katolicka, przy ulicy Zakroczymskiej, N° 1863b; na papierze ceny kop. 30.

Konsystorz ewangelicko-augsburgski, Nowy-Świat, N° 1286; na papierze ceny kop. 30.

Konsystorz ewangelicko-reformowany, ul. Leszno, N° 666; na papierze ceny kop. 30.

Kommissya Rządowa Spraw Wewn. i Duch., ulica Przejazd, N° 645; na papierze ceny kop. 45.

Towarzystwo Dobroczynności, ul. Krak.-Przed., N° 370; na papierze ceny kop. 7¹/₂.

Dyrekeya teatrów oraz wszelkich widowisk dramatycznych i muzycznych w Królestwie, ul. Senatorska, N° 474; na papierze ceny kop. 15.

Dyrekeya Ubezpieczeń, ul. Nowolipie, N° 2406; na papierze ceny kop. 30.

Dyrekeya wyścigów konnych i wystawy zwierząt gospodarskich, w pałacu K. R. S. W. i D.

Wydział stada rządowego koni, ul. Krak. Przed., N° 303a; na papierze ceny kop. 7¹/₂.

Zarząd Okręgu pocztowego Królestwa, ulica Krak.-Przed., N° 421; na papierze ceny kop. 30.

Kommissya Rz. Sprawiedl., ul. Długa, N° 591; papier kop. 45.

Drukarnia rządowa przy tejże Kommissyi, ulica Miodowa, N° 487.

Archiwum główne Królestwa, ul. Długa, N° 549, na papierze ceny kop. 30.

Sąd Appellacyjny, ul. Miodowa, N° 487; papier kop. 30.

Sąd kryminalny gub. Warszawskiej, ulica Długa, N° 549; na papierze ceny kop. 15.

Sąd policyi poprawczej, przy ulicy Dzikiéj, N° 2324. Dla miasta i dla okręgu na papierze stęplowym ceny kop. 7 $\frac{1}{2}$.

Trybunał Cywilny gub. Warszawskiej, ulica Długa, N° 549; na papierze ceny kop. 15.

Trybunał handlowy, ul. Długa, N° 550; na papierze kop. 15.

Sądy pokoju: wydziału I, ul. Śto-Jerska, N° 1767; wydziału II, ul. Długa, N° 549; wydziału III, ul. Śto-Krzyzka, N° 1337; wydziału IV, na Pradze; na papierze ceny kop. 7 $\frac{1}{2}$.

Prokuratorya Królestwa, ul. Dziekanka, N° 2667; na papierze ceny kop. 30.

Kommissya Rządowa Przychodów i Skarbu, ulica Rymarska, N° 743; na papierze ceny kop. 45.

Urząd mennicy, ul. Bielańska, N° 607; na papierze kop. 30.

Probiernia główna przy mennicy, tamże.

Urząd fabryki stępla, ul. Rymarska, N° 743; papier kop. 30.

Urząd loteryi, ul. Nowy-Świat, N° 1320; na papierze kop. 30.

Dozór magazynu rządowego drzewa, ul. Bugaj, N° 2602; na papierze ceny kop. 7 $\frac{1}{2}$.

Urząd konsumcyjny, ul. Leszno, N° 706; papier kop. 7 $\frac{1}{2}$.

Administracya rządowa dochodów skarbowych tabaczných, ul. Długa, N° 542; na papierze ceny kop. 15.

Komora składowa, ul. Widok, N° 1568; na papierze k. 7 $\frac{1}{2}$.

Najwyższa Izba Obrachunkowa, ul. Nowy-Świat, N° 1268; na papierze ceny kop. 45.

Okrąg Naukowy Warszawski, w palacu Kazimirowskim, przy ulicy Krak.-Przed., N° 394; na papierze ceny kop. 45. — Tamże podają się prośby do Kuratora Okręgu na stęplu tejże ceny.

Warszawski Komitet Cenzury, tamże; podania bez stępla na papierze zwyczajnym.

Komitet Examinacyjny, zawiadujący zarazem prywatnemi zakładami naukowemi w Warszawie; tamże, na papierze kop. 15.

Instytut szlachecki, ulica Wiejska, N° 1728; na papierze ceny kop. 15.

Instytut gospodarstwa wiejskiego i leśnictwa w Marymoncie, na papierze ceny kop. 15.

Gimnazjum gubernialne filologiczne, gimnazjum realne, szkoła niedzielno-handlowa, szkoła sztuk pięknych, znajdują się w za-

budowaniach przy pałacu Kazimirowskim. Interesenci podają prośby na papierze ceny kop. 15.

Szkoła rabinów, ulica Gęsia, N° 2247c; papier na kop. 15.

Zarząd XIII Okręgu Kommunikacyi, ul. Nowy-Świat, N° 1269; na papierze ceny kop. 45.

Kancellarya Rady Instytutu Alexandryjskiego wychowania panien, ul. Chmielna, N° 1527; na papierze ceny kop. 45.

Dyrekcya drogi żelaznej Warszawsko-Wiedeńskiej, w dworcu, ul. Jerozolimska, N° 1573; na papierze ceny kop. 15.

Zarząd główny spisu i zaciągu wojskowego, ul. Senatorska, N° 479; na papierze ceny kop. 30.

Bank Polski, ul. Elektoralna, N° 744; papier bez stępla.

Komitet towarzystwa kredytowego ziemskiego, ul. Podwale, N° 500a; na papierze bez stępla.

Komitet właścicieli listów zastawnych, ulica Krak.-Przedmieście, N° 411; na papierze bez stępla.

Dyrekcya główna towarzystwa kredytowego, ulica Podwale, N° 500a; na papierze bez stępla.

Dyrekcya szczegółowa tegoż Towarzystwa gub. Warszawskiej, tamże, na papierze bez stępla.

Rząd Gubernialny Warszawski, ul. Miodowa, N° 493; na papierze ceny kop. 15.

Administracya pałaców Cesarskich w Łazienkach, ul. Czerniakowska, N° 3012c; na papierze ceny kop. 15.

Administracya księstwa Łowickiego, ulica Niecała, N° 614m; na papierze ceny kop. 15.

Zarząd Warszawskiego Wojennego Jeneral-Gubernatora, w pałacu Brülowskim, ul. Wierzbowa, N° 612; papier na kop. 45.

Zarząd Naczelnika Wojennego gub. Warszawskiej, tamże, na papierze ceny kop. 15.

Warszawski Ordonanshaus, przy Saskim placu, N° 413; na papierze ceny kop. 15.

Kommissya Kwaternicza, ul. Senatorska, N° 461; na papierze ceny kop. 15.

Magistrat miasta Warszawy, ul. Senatorska, N° 462; na papierze ceny kop. 15.

Zarząd Warszawskiego Ober-Policmajstra miasta, tamże; na papierze ceny kop. 15.

Policya wykonawcza: Kommissarz cyrkułu I, ulica Piwna, N° 15; cyr. II, ul. Zakroczymska, N° 185⁵/₆; cyr. III, ul. Nowomiejska, N° 167; cyr. IV, ulica Nalewki, N° 2257; cyr. V i VI, ul. Dzika, N° 2322; cyr. VII, ul. Chłodna, N° 930; cyr. VIII, ul. Twarda, N° 1192; cyrk. IX, ul. Mokotowska, N° 1660; cyr. X, ul. Alexandrya, N° 2779; cyrk. XI, ulica Dziekanka, N° 2667b;

cyrkuł XII na Pradze, N° 397; podania na papierze stęplowym ceny kop. 15.

Wydział kontroli służących w Ratuszu, na papierze kop. 15.

Straży ogniowej kancelarya, ul. Nalewki, N° 2235; na papierze ceny kop. 7 $\frac{1}{2}$.

Urząd lekarski miasta Warszawy, w Ratuszu, N° 462; na papierze ceny kop. 15.

Kancellarya marszałka gub. Warszawskiej, ulica Miodowa; na papierze ceny kop. 15.

Kościóły. — Ogółem w Warszawie jest kościołów rzymskokatolickich 31, prawosławnych 6, greko-unickich 1, ewangelickich 3; z tych do znaczniejszych należą:

Kościół metropolitalny i parafialny Sw. Jana, przy ulicy Stojańskiej, z starożytnej budowli kilka razy przebudowany, ostatnio w r. 1840 przerobiony. Najznakomitsza świątynia w mieście, w stylu gotycko-angielskim. Wewnątrz ma w oltarzu wielkim obraz umyślnie dla tego kościoła w r. 1618 malowany przez znanego weneckiego artystę Jacopo Palma Giovane: przedstawia Najświętszą Pannę otoczoną aniołami, u spodu św. Jan i św. Stanisław. Po lewej stronie tegoż oltarza umieszczony jest grobowiec dwóch braci ostatnich książąt Mazowieckich, zmarłych w r. 1524—26, z czorwonego marmuru. Wewnątrz kościoła przy ścianie wielki pomnik z białego kararyjskiego marmuru Stanisława Małachowskiego, zmarłego 1809 r., podług modelu Wojciecha Thorwaldsena, wykonany w Rzymie przez Fr. Max. Labourneur Rzymianina, znanego pod nazwiskiem Cavaliere Massimiliano. Pomędzy innemi nader licznemi pomnikami w tym kościele znajdującymi się, szczególnie pod względem sztuki celują: nagrobek Asprilla Pacello, nadwornego muzyka króla Zygmunta III, zmarłego 1623 r., prześliczna głowa z białego marmuru doskonałego dłuta; przy filarze po lewej stronie portret prymasa ks. Michała Poniatowskiego, zmarłego 1794 r., z mozaiki: wyborna robota sławnego z tego rodzaju prac Rafaelli, dar papieża Piusa VI; oraz starożytna kaplica z krucyfiksem z drzewa, doskonałego dłuta szkoły niemieckiej z Norymbergi pochodzący. Zaslugują także na uwagę przy nowej restauracyi wykonane prace z kamienia i gipsu, a mianowicie 6 figur w oltarzach: N. Panna, Marya Magdalena i czterech Ewangelistów przez Konstantego Hegla; gotycka ambona z 12 apostołami z rysunków Piotra Vischer, wykonana z ciosu przez tegoż; figury z gipsu przy filarach przez Kaufmana, oraz 10 płaskorzeźb z gipsu w przedsionkach, bardzo dobra robota tegoż artysty.

Kościół parafialny Panny Maryi, pod N° 1882, na Nowém-Mieście, wystawiony w roku 1411 przez Annę ks. Mazowiecką,

żonę ks. Janusza Starszego. Pod względem starożytności jedyna budowla zewnątrz i wewnątrz od czasu swego założenia w całości przechowana, a starannie w r. 1856 wyrestaurowana.

Kościół parafialny Św. Krzyża XX. Missyonarzy, pod N° 408, na Krakowskiem-Przedmieściu, wystawiony ze składek prywatnych w r. 1696 podług planu Józefa Belloty. Świątynia obszerna i okazała, ma dobre obrazy w ołtarzach: w wielkim, Pan Jezus ukrzyżowany, pędzla Eleutera Jerzego; w bocznych Św. Karola Boromeusza, Antoniego Albertrandego. Kazalnica i ganki naokoło z żelaza kutego: znakomita ślusarska robota Tetery, ślusarza warszawskiego, w roku 1698 wykonane. Nagrobki marmurowe: kardynała Radziejowskiego, zmarłego w r. 1705 i biskupa Tarły, zmarłego 1716 r. Zewnątrz w niszach frontonu odznaczające się pod względem sztuki posagi: Św. Piotra i Pawła apostołów, wyborna robota Jana Pleisch w r. 1759. Klasztor obok mieszczący się, posiada oryginalny współczesny portret królowej Maryi Ludwiki, fundatorki tutejszych Missyonarzy, liczną bibliotekę, seminarjum i własną drukarnię.

Kościół parafialny Św. Alexandra, przy ulicy Nowy-Świat, pod N° 1280, wystawiony w roku 1826 podług planu Piotra Aignera, w kształcie rotundy z kopułą, na wzór Panteonu rzymskiego. Ma piękne obrazy w ołtarzach, szczególnie w bocznym: Męczeństwo Św. Piotra, pędzla Gio. Francesco Romanelli, a na ścianie Wskreszenie Św. Łazarza, Chr. W. Dietricha, pyszne dzieło malarskie: oba pochodzą z daru hr. Józefa Sierakowskiego, znakomitego znawcy i amatora-artysty. Godną jest także widzenia pod wielkim ołtarzem, gdzie antepedium, statua Pana Jezusa zdjętego z krzyża, wielkości naturalnej z białego kararyjskiego marmuru, wybornego dłuta szkoły włoskiej, sprowadzona z Rzymu w drugiej połowie XVIII wieku.

Kościół parafialny Św. Karola Boromeusza, pod N° 774 i 775, przy ulicy Elektoralnej, wystawiony w roku 1849 podług planu Henryka Markoniego, w guście włoskim budownictwa Bramantego, na wzór rzymskiego kościoła Sta Maria Maggiore. Zdobią go zewnątrz cztery statuy z ciosu doktorów kościoła: ŚŚ. Hieronima, Ambrożego, Grzegorza W. i Augustyna, roboty Pawła Malińskiego. Frontony dokoła mają piękne płaskorzeźby, z tych główny z ciosu przedstawia Św. Karola Boromeusza, udzielającego komunię Świętą w czasie zarazy w r. 1576 w Medyolanie: dobra robota Ludwika Kaufmana, inne zaś z gipsu wykonane są przez Malińskiego. Wspaniałe statuy na obu rogach perystylu ŚŚ. apostołów Piotra i Pawła, są dłuta tegoż Kaufmana, zaś płaskorzeźby z ciosu przedstawiające klęczących aniołów, wykonane przez Konstantego Hegla. Dwadzieścia nisz dokoła przeznaczone

na figury patronów krajowych, mieszczą niektóre dłuta Malińskiego, jakoto: Św. Stanisława biskupa, Św. Bronisławy, Stanisława Kostki, Św. Kłegundy, Salomei i Jadwigi. Wewnątrz kościoła 26 kolumn z lanego żelaza wspierają piękną tę budowę. Wielki ołtarz z białego kararyjskiego marmuru, roboty Kaufmana. W kaplicy bocznej po prawej ręce, w ołtarzu, prześlizchny obraz Najświętszej Panny z Dzieciątkiem Jezus, malowany w r. 1844 na wystawę Paryżką przez Rubiego.

Kościół prawosławny katedralny Św. Trójcy, przy ul. Długiej, przebudowany w r. 1837 z dawnego kościoła XX. Pijarów, podług planu Andrzeja Golońskiego, w stylu odrodzenia, zastosowanego do architektury bizantyjskiej, z pięciu pozłożonemi kopułami. Wewnątrz ma bogaty Ikonostas i Carskie Wrota z obrazami malowanemi przez najslawniejszych artystów Akademii sztuk pięknych w St. Petersburgu. Nad ołtarzem wielki obraz przedstawiający Św. Trójcę, pędzla Alexandra Kokulara malarza warszawskiego. Kościół zimą ogrzewany kaloryferem.

Kościół nadworny Św. Alexandra Newskiego, przy pałacu Łazienki Królewskie, wystawiony w roku 1846, a zastosowany do stylu tegoż gmachu podług planu A. Golońskiego. Świątynia nie wielka lecz bardzo piękna; wewnątrz ściany ma marmoryzowane i złoconą rzeźbą przyozdobione. Ołtarz i Ikonostas robiony w Petersburgu, a obrazy czterech świętych Patronów familii Cesarzowskiej, malowane są przez słynniejszych artystów tamecznej Akademii. Pomiędzy niemi pod względem sztuki wysokią jest wartości główny obraz w ołtarzu, wyobrażający Jezusa Chrystusa modlącego się w ogrodzie Getsemańskim, pędzla znakomitego Karola Brulowa.

Kościół Św. Marcina OO. Augustyanów, pod N° 113, przy ulicy Piwniej, jeden z najdawniejszych kościołów Warszawy, założony bowiem w r. 1352, lubo później kilka razy przebudowany, ma jeszcze ślady w murach, mianowicie dzwonnicy, pierwszego swego stanu. Wewnątrz w wielkim ołtarzu dotąd przechowuje się obraz Matki Boskiej Pocieszenia, pochodzący z daru księcia Ziemowita Mazowieckiego, fundatora tutejszego kościoła; szkoda tylko, iż cały pokryty srebrną blachą, która nie dozwala bliżej tę starożytność pod względem sztuki ocenić. Nadto w ołtarzach bocznych ma piękne obrazy: Św. Agnieszki, malowany przez Franciszka Smuglewicza; Św. Onufrego i Dawida pokutującego, pędzla Kazimierza Wojniakowskiego. W kościele tym odprawia się codzień o godz. 12 w południe Msza święta, fundowana umyślnie dla pobożnych, niemogących bywać wcześnię na nabożeństwie.

Kościół Przemienienia Pańskiego OO. Kapucynów, przy ulicy Miodowej, pod N° 494, wystawiony w roku 1692 przez króla

Jana III Sobieskiego, podług planu Augusta Locci. Świątynia niezbyt obszerna, lecz nadzwyczaj starannie i schludnie utrzymana. W ołtarzach i kaplicach są piękne obrazy: w wielkim ołtarzu obraz Przemienienia Pańskiego, nad nim mały przedstawiający Sw. Wojciecha; oba znakomitego pędzla Szymona Czechowicza. W bocznych po lewój stronie, śliczny obraz Św. Franciszka Serafickiego z galeryi Watykańskiej pochodzący, dar księżny kancierzyny, siostry króla Stanisława Poniatowskiego. W kaplicy zwanój *Bryłowską* obraz Św. Kajetana, bardzo pięknego włoskiego pędzla, pochodzący z dawnego kościoła Teatynów. Po za wielkim ołtarzem w chórze, mieszczą się także godne widzenia obrazy pędzla Eleutera Jerzego. Jest tu kaplica króla Sobieskiego, w której złożone są ze stosownemi sarkofagami serec królów: Jana III i Augusta II. W zakrystyi zasługuje na obejrzenie ornat biały, bogato haftowany ręką królowej Maryi Anny, córki Augusta III; zaś na korytarzach klasztornych znacznej wielkości obraz mozaikowój florenckiej roboty, przedstawiający Zwiastowanie N. Panny.

Kościół Wniebowzięcia N. Panny OO. Karmelitów Bosych, na Krak.-Przed., pod N° 386, fundacyi królowej Cecylii Renaty, żony Władysława IV. Pierwiastkowo założony w r. 1639, a ukończony dopiero w r. 1716, z piękną facyatą z ciosu, kosztem księcia Karola Radziwilla (Panie Kochanku) wzniesioną w r. 1783, podług planu Efraima Schroeger, tutejszego budowniczego (obrycinę). Są tu piękne obrazy w ołtarzach: Św. Wawrzyńca, Sw. Jana od Krzyża i Św. Eliasza, pędzla Franciszka Smuglewicza; z tych drugi należy do najlepszych prac tego artysty. Dwa obrazy w kółkach nad bocznym ołtarzem N. Panny Niepokalanego Poczęcia, i Sw. Jana od Krzyża, malowane przez Szymona Czechowicza. Wreszcie w ołtarzu po lewój stronie pyszny nowy obraz N. Panny Różańcówój, a nad nim u góry Św. Eliaz, znakomitego pędzla Rafała Hadziewicza, profesora szkoły sztuk pięknych w Warszawie.

Kościół Św. Ducha po-Pauliński, pod N° 501, wprost ulicy Mostowój, na miejscu dawniejszego, wystawionego w XIII wieku, wybudowany w r. 1713 podług planu Józefa Piola, ma niektóre wcale dobre obrazy w ołtarzach z dawniejszych zniesionych kościołów: Św. Jerzego, Św. Trójcy, Św. Benona i Brygitek pochodzące. W wielkim ołtarzu Zesłanie Ducha Sw., pędzla Michała Swierkiewicza Warszawianina, zmarłego w r. 1709. Nad ołtarzem Św. Michała piękny obraz przedstawiający Św. Anioła Stróża, prowadzącego małe dzieci, z kościoła Sw. Jerzego; podług tradycyi pochodzi z daru królowej Bony. Sw. Franciszek Xawery, sprawiony dla kościoła Jezuitów przez króla Zygmun-

ta III; Św. Stanisława i Sw. Kazimierza, pędzla włoskiego; Św. Tobiasz w oltarzu bocznym, malowany przez Franciszka Smuglewicza.

Kościół św. Jacka OO. Dominikanów, przy ulicy Freta, pod N° 251, wystawiony w r. 1638. Ma trzy piękne kaplice: jedna fundacyi Kotowskich, z porfirowego kwadratowego kamienia, wewnątrz cała malowana al fresco; Radziejowskich i Mińskich z grobowcami tych znakomitych niegdyś rodzin. W kościele kilka nagrobków z marmuru, z tych najcelniejszy Katarzyny Ossolińskiej, zmarłej 1607 r.; na podłodze brązowe tafle z napisami ormiańskimi, wskazują grobowce rodziny Meniaminów, zmarłej w 1677 r.

Kościół Św. Franciszka Serafickiego OO. Franciszkanów, przy ulicy Zakroczymskiej, N° 1863a, wystawiony w r. 1737 podług planu Dominika Ceroni. W oltarzach kilka obrazów dobrego pędzla, szczególnie piękny w wielkim: Św. Franciszek odbierający znamiona; a w presbiterium na ścianie dobra kopia z Rafaela: Przemienienie Pańskie, malowana przez Józefa Oleszkiewicza, najcelniejsza praca tego artysty.

Kościół Narodzenia N. Panny XX. Pijarów, pod N° 6, dawniej Jezuicki, wystawiony w r. 1626, oddany po wyrestaurowaniu w roku 1834 XX. Pijarom. Ma piękne obrazy w oltarzach, szczególnie zaś w wielkim: obraz ukrzyżowanego Zbawiciela, a w bocznych Sw. Jana Nepomucena i Sw. Jana oblubieńca, pędzla Szymona Czechowicza; Sw. Józef Kalasanty i Zstąpienie Ducha Sw. na Apostołów, umieszczony w chórze, doskonale malowane przez Jana Plerscha. Tu był pochowany Kazimierz SARBIEWSKI, znany poeta łaciński; teraz zaś są grobowce sławnych Pijarów: XX. Konarskiego, Kopezyńskiego, Andraszka, Kamińskiego i t. d.

Kościół Św. Anny OO. Bernardynów, przy ul. Krakowskie-Przedmieście, pod N° 368, wystawiony w r. 1454, później kilkakrotnie z powodu pogorzeli przebudowany. Facyata podług planu Aignera w roku 1788 wzniesiona, ma w niszach cztery posągi z gipsu, wyobrażające czterech ewangelistów: ŚŚ. Marka, Mateusza, Łukasza i Jana, roboty Franciszka Pinck. Wewnątrz cały kościół malowany al fresco, przedstawia zdarzenia z życia Św. Anny: praca tutejszego zakonnika Walentego Żebrowskiego, z pierwszej połowy XVIII wieku. W oltarzu bocznym piękny obraz N. Panny Anielskiej, pędzla Jana Plerscha. Zasługują na uwagę wytworne tutejsze konfesyonały, ławki, pulpity i t. p. sprzęty różnobarwnem drzewem gustownie wykładane, dzieła pracy podobnież braciszka zakonnego Paschalisa Fischera, dokonane w latach od r. 1722—1748. Tuż obok znajdująca się

kaplica Loretańska w r. 1837 wystawiona, ma wewnątrz statwę N. Panny, z dawniej kaplicy na Pradze, za Władysława IV w r. 1645 wybudowanej, przeniesioną; zewnątrz zaś na froncie dobrą statwę z kamienia, przedstawiającą Matkę Boską z dzieciątkiem Jezus, dłuta Tadeusza Czajkowskiego ojca.

Kościół Św. Antoniego OO. Reformatów, przy ul. Senatorskiej, pod N° 473a, wzniesiony w r. 1679, na miejscu drewnianego w r. 1635 wystawionego. Ma kilka pięknych obrazów w ołtarzach, szczególnie w wielkim nad statwą ukrzyżowanego Zbawiciela u góry Bóg Ojciec: dobra kopia Kazimierza Wojniakowskiego; zaś w bocznym ołtarzu Zdjęcie z Krzyża Św., pędzla włoskiego, szkoły Bolońskiej. W innych bocznych ołtarzach obraz Św. Anny, malowany przez Franciszka Engelberch w r. 1756; Św. Piotra z Alkantary, oraz Św. Barbary, pięknego pędzla, a nad nią Św. Rafał; zaś w chórze król Dawid grający na arfie, wyborne malowane przez Rafała Hadziewicza. Na lewej ścianie w framudze znajduje się wielki obraz przedstawiający nadanie przez Zygmunta III przywileju OO. Reformatom Warszawskim: jest włoskiego pędzla z początku XVII wieku, malowany przez jednego z uczniów Annibala Vinci, odnawiany w końcu XVIII wieku przez Franciszka Smuglewicza. Kościół ten ma kilka pomników grobowych, jakoto: Stanisława Skarszewskiego, zmarłego w roku 1691, którego kosztem stanął murowany kościół; Jana Zaluskiego, zmarłego 1727 r.; dwóch żon Mniszcha, Przebendowskiego i t. d. W zakrystyi jest godną widzenia puszka srebrna do Kommanikantów, w kształcie kielicha z przykrywą w wyobrażeniu korony, w środku której postać Zbawiciela. U spodu wyryty napis po łacinie dowodzi, iż to jest dzieło rąk własnych króla Zygmunta III, ofiarowane przez niego tutejszemu kościołowi.

Kościół Narodzenia Matki Boskiej OO. Karmelitów Trzewickowych, przy ul. Leszno, pod N° 671a, wystawiony w r. 1732, ma piękne obrazy w ołtarzach: Św. Józefa, N. Panny Szkaplerznej, Św. Eliasza, Św. Wojciecha i Maryi Magdaleny de Pazzis, pędzla Szymona Czechowicza, nieco uszkodzone odnawianiem.

Kościół Opieki Św. Józefa Panien Wizytek, na Krak.-Przed., pod N° 392, wystawiony w r. 1760 podług planu Józefa Belloti, ma bardzo piękne obrazy w ołtarzach, z tych szczególnie odznaczający się w wielkim ołtarzu Nawiedzenie N. Maryi Panny, jest pędzla Tadeusza Konicza (Kuntze), ucznia Karola Maratte. Na ołtarzu umieszczone Cymborium z hobanu, ozdobione srebrnemi wyłaczanemi figurkami z tablicami, na których w wypukło-rzeźbie tajemnice życia Chrystusa Pana wyborne wyrobione. Jestto dzieło francuzkie z pierwszej połowy XVII wieku, a pochodzi z daru królowej Maryi Ludwiki, rodem Francuzki, założycielki

i fundatorki tutejszego klasztoru. Godne są także widzenia inne obrazy, jakoto: w bocznych ołtarzach serca Pana Jezusa z obrazem tajemnice te wyrażającym, bardzo dobrego pędzla, najpodobniej Czechowicza; Św. Franciszka Salezego, szkoły włoskiej, doskonale malowany: szczególnie aniolki u spodu są wyborne. Ołtarz ten ma małe Cymboryum hebanowe, téj saméj co większe roboty, z różnemi figurkami, sztukami srebrnemi pozłacanemi, wytwornie i gustownie zdziałanemi. Obraz Św. Józefa, Św. Alojzego bardzo piękny, szczególnie głowa po mistrzowsku malowana. W bocznych kaplicach zawieszono są portrety: królowéj Maryi Ludwiki, przed samą jéj śmiercią wykonany; oraz króla Jana Kazimierza, pod względem sztuki bardzo dobrze zrobiony. Wewnątrz klasztoru, który zwiedzać tylko można za osobném pozwoleniem wyższej władzy duchownéj, mieści się także niemniej wiele godnych widzenia osobliwości. Na korytarzach pełno obrazów, z których wiele bardzo dobrego pędzla: mianowicie w przedchórze 12 apostołów w półfigurze, wielkiego rozmiaru, są pięknej włoskiej szkoły, sprowadzone przez królową fundatorkę umyślnie z Rzymu, dla ozdoby pierwszego w r. 1653 przez nią wystawionego tutaj kościoła. W sali ogólnych zgromadzeń, przechowują starożytné i wytworné roboty rozmaite sprzęty po teź królowéj, bogate zabytki własnych jéj rąk roboty lub ofiary, szczególnie nadzwyczaj śliczne ornaty, antepedya, tuwalnie, alby i t. p., prawdziwe arcydzieła sztuki haftarskiej, złotem wypukło wyszywane. W teź sali dużo jest na ścianach obrazów, z których dwa największe przedstawiające sceny z Pisma Św. i Św. Jakóba, są pędzla Le Clerc'a, malarza francuzkiego z pierwszéj połowy XVII wieku. Ciekawe tu są także portrety w całej figurze, w naturalnéj wielkości, królowéj francuzkiej Anny, matki Ludwika XIV. Podobnież królowéj polskiej Maryi Józefy, żony Augusta III; oraz mniejsze króla Stanisława Augusta i biskupa Okęckiego.

Kościół Św. Kazimierza Panien Sakramentek, na Nowém-Mieście, pod N° 314, wystawiony w r. 1688 przez Maryą Kazimirę, żonę króla Jana Sobieskiego, nie wielka, lecz piękna w stylu toskańskim świątynia. Wewnątrz godną na uwagi kopulę al fresco malowaną, na której przedstawiona jest historia Starego Testamentu: podobnie malowane są obrazy w ołtarzach, wyborne dzieło z końca XVII wieku. Są tu piękne nagrobki: rodziny Sobieskich, Maryi księżny de Bouillon, córki królewicza Jakóba Sobieskiego, † 1740 roku; i Maryi z Wessłów, żony królewicza Konstantego, † 1761 r. W zakrystyi widzieć można śliczny ornat, sprawiony przez królową fundatorkę, arcydzieło dawnego haftarstwa, jedwabiem i złotem en relief wyszywany oraz puszkę srebrną wy-

złacaną na Kommunikanty, siatką filgranową pokrytą i kamieniami wysadzaną, przerobioną z kielicha zdobytego na Turkach w czasie oblężenia Wiednia w r. 1683: dar króla Sobieskiego. W sali zgromadzeń pokazują starożytne sprzęty, przechowywane po królowej Maryi Wesslównie; na ścianach zaś zawieszono są współczesne bardzo piękne portrety króla Sobieskiego, jego żony i wnuczki księżny de Bouillon.

Kościół Greko-Unicki Wniebowzięcia Panny Maryi XX Bazylianów, przy ulicy Miodowej, pod N° 485, wystawiony w r. 1783, ma trzy bardzo dobre obrazy, jedno z najlepszych Franciszka Smuglewicza: Uśnięcie N. Panny, Św. Onufry i Św. Bazyli.

Kościół Ewangelicki, przy ulicy Królewskiej, N° 1071a, wystawiony w r. 1781 podług planu Szymona Zug. Wielka rotunda przykryta banią z okrągłą latarnią na wierzchu. W oltarzu obraz pięknego pędzla Pana Jezusa na górze Oliwniej, malowany przez Gotlieba Schifner. Z wierzchu latarni otoczonej krążgankiem, do której 200 wschodów prowadzi, śliczny jest na całe miasto i jego okolice widok. Wejście każdemu dozwolone.

Bożnic i domów modlitwy dla starozakonnych znajduje się w Warszawie 94, pomiędzy niemi celują: przy ul. Daniłowiczowskiej, pod N° 615; oraz przy ulicach Nalewki i Krochmalnej, gdzie nabożeństwa, śpiewy i kazania w językach polskim i niemieckim odprawiają się.

Zakłady naukowe.—A) Pod zarządkiem duchowieństwa. — *Akademia duchowna rzymsko-katolicka*, przy ulicy Zakroczymskiej, N° 1863b, ma na celu kształcenie młodzieży duchownej z seminarjów wychodzącej na umiętynych nauczycieli religii do szkół krajowych, na uczonych professorów do seminarjów duchownych, na gruntownych kaznodziejów do kościołów katedralnych i miast znakomitszych, i na biegłych w nauce i prawie kościoła urzędników do konsystorzów biskupich. Zostaje pod bezpośrednim dozorem rektora, vice-rektora, a pod kierunkiem areybiskupa Warszawskiego i Kom. Rząd. Spraw W. i D. Kurs nauk jest 4-letni, a zapis kandydatów odbywa się raz do roku od dnia 8—14 września. Dowody kwalifikacyjne trzeba złożyć następujące: 1) własnoręczny opis biegu życia; 2) metryka chrztu; 3) świadectwo szkolne; 4) świadectwo z odbytych nauk w seminarjum; 5) świadectwo lekarza o dobrém zdrowiu; 6) świadectwo nakoniec właściwej władzy dycecezyalnej o zdatości do nauk i wzorowej obyczajności kandydata, o stałości umysłu i statecznym przywiązaniu do obranego stanu, o znajomości kantu i ceremonii kościelnych, jakoteż o święceniu, jeśli jakie posiada. Kandydaci nie mający lat 19 wieku lub mający 30 lat skończonych,

nie są przyjmowani. Akademia posiada liczną a doborową bibliotekę dzieł duchownych.

Seminaryj dyecezyalnych rzymsko-katolickich jest 2, jedno przy kościele metropolitalnym Św. Jana, drugie przy kościele Św. Krzyża XX. Missyonarzy. Mają one na celu przygotowanie młodzieży do stanu duchownego; kurs nauk jest 4-letni. Dowody kwalifikacyjne są następujące: 1) opis biegu życia; 2) metryka chrztu; 3) świadectwo z odbytych nauk najmnieżej w czterech klasach w szkołach; 4) pozwolenie rodziców lub opiekunów, jeżeli kandydat nie jest pełnoletnim. Kandydaci nie mający lat 18 skończonych nie są przyjęci.

Szkoła powiatowa duchowna greko-rossyjska łącznie z klasą przygotowawczą, przy ulicy Długiej, pod N° 589, zostaje pod głównym zarządem arcybiskupa Warszawskiego i Nowogiergiewskiego; ma na celu kształcenie dzieci w odpowiednich naukach obrządku prawosławnego.

B) Pod zarządem Okręgu Naukowego Warszawskiego: szkoły dzielą się na specjalne rządowe, których jest 4; ogólne rządowe, których jest 37; prywatne męskie i żeńskie, których jest 70: razem zakładów 111. Szkoły te są następujące:

Szkoł powiatowych realnych, z kursem 4-letnim, rozdzielonym na klasy 4, z dążnościami technologicznymi dwie: na Lesznie i przy ulicy Królewskiej; z dążnością handlową jedna: przy ulicy Freta w gmachu OO. Dominikanów. Zapis uczniów odbywa się raz do roku od 20 lipca (1 sierpnia) do 29 lipca (10 sierpnia). Opłata wnosi się w ilości Rs. 5 od każdego ucznia. Przy zapisie trzeba złożyć: 1) metrykę urodzenia, przekonywającą, iż młodzieniec ma już 9 lat skończonych; 2) świadectwo z odbytej szczepionej lub naturalnej ospy; 3) książkę legitymacyjną, albo jeżeli kandydat nie ma lat 14 skończonych, świadectwo władzy policyjnej o zapisaniu do ksiąg ludności Królestwa.

Gimnazjum realne o 7 klasach, z których ostatnia ma dwa roczne kursa; prócz tego od klasy 6 dzieli się na dwie odrębne co do instrukcji naukowej części: na oddziały chemiczny i mechaniczny. Czas zapisu i dowody przy nim składane są te same, co w powyższych szkołach. Opłata wnosi się z początkiem roku szkolnego w ilości Rs. 20 rocznie.

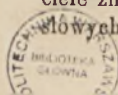
Gimnazjum gubernialne filologiczne o 7 klasach, zaczynając od klasy 4 rozdzielone jest na oddziały: na uczniów kształcących się do służby rządowej, wojskowej lub cywilnej, i na kształcących się do uniwersytetu. Zapis uczniów w tymże samym czasie. Opłata w 4^{ch} pierwszych klasach Rs. 25 jednorazowo, a w 3^{ch} ostatnich Rs. 45 w dwóch ratach półrocznych. Dowody wymagane przy zapisie są: 1) metryka urodzenia; 2) świadectwo

o szczepionęj ospie; 3) świadectwo pochodzenia; 4) świadectwo szkolne, jeżeli poprzednio kandydat zostawał w jakim zakładzie rządowym lub prywatnym.

Szkoła powiatowa filologiczna o 5 klassach w gmachu po-Paulińskim, przy ulicy Długiej. Czas zapisu i dowody składane są te same co w szkołach realnych. Oplata roczna jednorazowa jest Rs. 12.

Szkoł powiatowych filologicznych o 4 klassach z kursem 4-letnim dwie: jedna przy ulicy Wiejskiej, druga przy ulicy Rymarskiej. Czas i warunki są te same. Oplata roczna jednorazowa jest Rs. 10.

Instytut szlachecki przyjmuje synów dziedzicznej i osobistej szlachty, urzędników, obrońców sądowych, rejentów, duchownych, właścicieli znaczniejszych nieruchomości majątków i zakładów przemysłowych, bankierów i kupców 1^{ej} gildy. Kurs nauk dzieli się na 7 klass. Zapis odbywa się raz do roku w dniu 20 lipca (1 sierpnia); stała liczba uczniów jest 250. Kandydaci obowiązani są złożyć wstępny examen w Instytucie, a stosownie do stopnia usposobienia okazanego, mogą być przyjmowani tylko do pierwszych trzech klass, do klasy 1^{ej} nie młodszy jak lat 10 wieku i nie starsi jak 12; do klasy 2^{ej} do lat 13, a do klasy 3^{ej} do lat 15. Sześć miesięcy wolno być starszym lub młodszym od pomienionego wieku; do innych klass nie przyjmują. Od wstępujących do Instytutu wymaganiem jest, aby byli zupełnie zdrowi. Za naukę i zupełne utrzymanie, t. j. kompletne ubranie, bieliznę, obuwie, pranie, pościel, żywność i wszelką pomoc naukową, pobiera się oplata w pierwszych trzech klassach po Rs. 250, w innych zaś po Rs. 300 rocznie. Oprócz tego w pierwszym roku uiszcza się jednorazowo Rs. 50 na początkowe potrzeby. Oplata składa się w dwóch półrocznych ratach z góry od 1 (13) do 10 (22 sierpnia) i od 20 grudnia (1 stycznia) do 29 grudnia (10 stycznia) jednorazowo; zaś kwota na początkowe potrzeby ucznia wnosi się razem z pierwszą ratą opłaty. Osoby pragnące pomieścić synów swoich w Instytucie, winni podać w tym celu prośbę do Kuratora Okręgu na papierze stęplowym ceny kop. 45 z załączeniem następujących dowodów: 1) Co do pochodzenia, szlachta: poświadczenie Heroldyi lub świadectwo wydane przez Marszałka szlachty gubernii; urzędnicy będący w służbie, listy stanu ich służby, dymissyonowani zaś atestaty o ich uwolnieniu lub też wyciągi z list stanu ich służby, poświadczone przez ich władze. Duchowni, obrońcy sądowi, rejenci, bankierowie i kupey 1^{ej} gildy, świadectwa udowadniające, że należą do tych stanów. Właściciele znaczniejszych nieruchomości majątków i zakładów przemysłowych, stosownie w tym względzie dowody. 2) Metrykę uro-

110.717

dzenia i chrztu kandydata. 3) Świadcstwo o dobrém stanie zdrowia i szczepionéj ospie wydane przez lekarza. 4) Deklaracyą z poręczeniem osoby zasługującej na zaufanie i stale zamieszkałej w Warszawie, jako uczeń będzie przez nią przyjęty, gdyby władza uznała za potrzebę uwolnić go lub tóż usunąć z Instytutu. Taka deklaracya powinna być odnawiana z początkiem każdego roku szkolnego. 5) Świadcstwo szkolne o sprawowaniu się i postępie w naukach kandydata, jeżeli ten znajdował się już w jakim zakładzie naukowym, czy to rządowym, czy prywatnym.

Szkola sztuk pięknych składa się z trzech oddziałów: budownictwa, malarstwa i rzeźbiarstwa; we wszystkich wykład nauk dzieli się na 4 kursa. Uczniowie przyjmują się raz na rok od 20 lipca (1 sierpnia) do 3 (15 sierpnia). Do oddziału malarstwa i rzeźbiarstwa przyjmują się uczniowie którzy ukończyli kurs nauk w 4 klassach szkół powiatowych lub w 4 pierwszych klassach gimnazyów i szkół wyższych realnych. Do oddziału zaś budownictwa ci, którzy ukończyli całkowity kurs nauk w gimnazyach filologicznych lub w szkołach wyższych realnych, lub tóż ci, którzy z korzyścią ukończyli kurs nauk w 6 klassach gimnazjum realnego. Ze względu na szczególny talent, mogą stosownie do examinu być przyjęci do oddziału malarstwa i rzeźbiarstwa, za decyzją Kuratora Okręgu, i tacy uczniowie, mający nie mniej jak 13 lat wieku, którzy nie kształcili się w rządowych zakładach naukowych, albo nie ukończyli w nich kursu nauk na 4 klasy przepisanego. Życzący wstąpić do szkoły winni są złożyć następane dowody: 1) metrykę urodzenia; 2) świadctwo lekarskie o szczepionéj ospie; 3) książeczkę legitymacyjną; 4) świadctwo właściwej miejscowej władzy o sprawowaniu się; 5) świadctwo szkolne. Dla młodzieży odznaczających się szczególnym talentem, może być pozwolone bez względu na wiek i rodzaj zajęcia, uczęszczać do szkoły sztuk pięknych, nie inaczej, jak za decyzją Kuratora, i nie więcej jak 10^{ciu} osobom w ciągu roku szkolnego. Tak uczęszczający nazywają się wolno-przechodzącymi, i stosownie do uznania nauczycieli mogą przechodzić z jednego kursu na drugi. Wszysey uczniowie chcąey wstąpić do szkoły, składają examen. Oplata od uczniów i wolno-przechodzących na oddziale malarstwa i rzeźbiarstwa jest Rs. 7 kop. 50; a na oddziale architektury Rs. 15 rocznie, z góry uiszczaną za każde półroczcie.

Instytut gospodarstwa wiejskiego i leśnictwa mieści się w niewielkiej odległości od Warszawy w Marymoncie. Wykład nauk 2-letni, dzieli się na dwa kursa: zimowy i letni. Liczba uczniów, których zapis odbywa się od dnia 3 (15) sierpnia do 20 sierpnia (1 września) każdego roku, jest 150. Oplata Rs. 175 rocznie, która

uiszcza się w dwóch półrocznych ratach: pierwsza, w czasie od 20 sierpnia (1 września) do 29 sierpnia (10 września); druga, od 20 grudnia (1 stycznia) do 29 grudnia (10 stycznia) po Rs. 87 kop. 50. Za powyższą opłatę uczniowie mają w Instytucie oprócz nauk pobieranych: mieszkanie, stół, opał, światło, pomoc lekarską, usługę i t. p. Książki zaś przepisane, odzież, obuwie i bieliznę, swoim kosztem winni są sprawić. Przy zapisie winni są złożyć: 1) metrykę urodzenia, dowodzącą: że ma wieku lat przynajmniej 16; 2) świadectwo władzy lekarskiej o odbyciu naturalnej lub szczepionej ospy; 3) książkę legitymacyjną. Nadto udowodnić przez examen posiadanie w należytych stopniu wiadomości, najbliższy związek z nauką gospodarstwa wiejskiego i leśnictwa mających. Ci z kandydatów, którzy nie wprost z zakładów naukowych rządowych wchodzi do Instytutu, obowiązani są złożyć oprócz tego: świadectwo moralnego i spokojnego sprawowania się przez ojca lub opiekuna wydane, a potwierdzone przez właściwego naczelnika powiatu, i własnoręczny opis biegu życia, aż do czasu wejścia do Instytutu. Po ukończeniu dwuletniego kursu nauk i otrzymaniu świadectwa, uczeń winien jest odbyć praktykę przynajmniej 2-letnią w miejscu, gdzie jest wzorowe gospodarstwo, po poprzednim zatwierdzeniu władzy co do wyboru miejsca, a następnie zdaje examen praktyczny w celu otrzymania patentu na wykształconego gospodarza lub leśnika. Przy tymże Instytucie znajduje się *Szkoła wiejska*, do której przyjmują się uczniowie mający nie mniej lat 13: dzieci stanu rolniczego mają przed innemi pierwszeństwo. Chcący umieścić ucznia w tej szkole, składają opłatę w ilości Rs. 30, i mogą oznaczyć czas, na jaki ucznia do Instytutu oddają. Uczniowie po ukończeniu lat 7, otrzymują świadectwo po odbyciu szczegółowego examinu.

Szkoła niedzielno-handlowa usposabia uczniów kupieckich na expedyentów, korrespondentów i buchhalterów handlowych. Kurs nauk, które się odbywają wyłącznie w niedzielę i święta, jest 4-letni. Wszyscy kupcy warszawscy obowiązani są pod odpowiedzialnością posyłać uczniów swoich do tejże szkoły. Kurs nauk zaczyna się z Nowym Rokiem.

Szkoła rabinów o pięciu klassach dla starozakonnych. Zapis uczniów odbywa się od 2 (14) do 11 (23) października każdego roku. Oplata roczna jest Rs. 7 kop. 50 w dwóch półrocznych ratach, a niemogący uiścić takowej, winni złożyć przy zapisie świadectwo ubóstwa, oprócz innych dowodów wymaganych od uczniów szkół.

Szkoły elementarne. Oprócz zwyczajnych rządowych i prywatnych, istnieją nadto dwie rządowe z oddziałami dodatkowemi i z kierunkiem technicznym.

Zamek.

Łazienki.

Katedra.

Saski plac.

Obserwatorium.

RSZAWA.

Senat.

Teatr.

Karmelci.

Bank.

Kolej żelazna.

Szkoły rzemieślniczo-niedzielne, utworzone dla terminatorów rzemieślniczych, których majstrowie pod odpowiedzialnością posyłać tam winni w każdą niedzielę i święto, są w zakresie szkół elementarnych, a nadto uczą najpotrzebniejszych dla rzemieślników wiadomości z technologii.

Szkoły prywatne, tak zwane pensye męskie i żeńskie, w których kształcą się dzieci tak pod moralnym jako i fizycznym względem. Kurs nauk zastosowany w nich do zakładów rządowych; opłata zaś zależy od osobnej umowy z rodzicami. Wyliczamy niektóre, jakimi są: *Pensye męskie*: PP. Leszczyńskiego Jana-Nepomucena, przy ul. Śto-Jerskiej, N° 1775; Jurkiewicza Karola, przy ul. Rymarskiej, N° 471; uczniowie tych pensyi po ukończeniu, mają prawo wejścia do 5 klasy któregokolwiek gimnazjum rządowego. Barszczewskiego Jana, przy ul. Mazowieckiej, N° 1352; Holtz Edwarda, przy ul. Nowy-Świat, N° 1258b; których uczniowie mogą wstępować do klasy 4 tychże gimnazyj; i

Szkoła niższa męzka p. Markowicza Wincentego, przy ulicy Miodowej, N° 484, którego uczniowie mają prawo do 3 klasy.

Pensye żeńskie dzielą się na pensyonaty, których jest 12, i szkoły wyższe i niższe, których jest 8. Na pensyach dozwolonym jest utrzymywać pensyonarki i dochodzić przychodnim, w szkołach zaś wyższych i niższych mogą tylko uczęszczać przychodnie. Takimi są pomiędzy innymi pensye pań: Eleonory Kurhanowicz, przy ulicy Freta, N° 235; Laury Guerin, w pałacu Skwarcowa przy Saskim placu, N° 413; Maryi Braun, ul. Nowy-Świat, N° 1245; Ludwiki Konradi, przy ulicy Daniłowiczowskiej, N° 617; Wiktoryi Sławińskiej, ulica Krak.-Przed., N° 415; Panien Wizytek przy klasztorze, ul. Krak.-Przed., N° 392; Panien Sakramentek przy klasztorze, na Nowém-Mieście, N° 314. Nadto jest jedna dla pańien wyznania mojżeszowego, przy ul. Nalewki, N° 2239, utrzymywana przez panią Paprocką.

C) Pod zarządem Głównego Inspektora służby zdrowia i Rady Lekarskiej. — *Instytut położniczy*, przy ul. Marszałkowskiej, N° 1397, ma na celu ukształcenie umiejących akuszerok, i podania pomocy biednym brzemiennym kobietom. Ztąd Instytut ten składa się z szkoły akuszerok i kliniki położniczej. Zarząd wewnętrzny należy do osobnego dyrektora i jego pomocnika. Kurs nauk całkowity trwa lat 2, jest bezpłatny i dzieli się na dwie klasy, to jest niższą czyli przygotowawczą, i wyższą, czyli praktyczną. Przyjmują się uczennice umiejące czytać i pisać, w wieku od 18—30 lat mające, z świadectwem moralnego prowadzenia się.

Szkoła farmaceutów, przy ulicy Jezuickiej, N° 73, zostaje pod zawiadywaniem Rady Lekarskiej, ma na celu udoskonalenie

młodzieży poświęcających się na aptekarzy w tych naukach i wiadomościach, jakie do tego stanu są konieczne. Kurs nauk trwa lat dwa i dzieli się na dwie klasy. Przyjmują się tylko uczniowie posiadający stopnie pomocników aptekarzy. Oplata roczna wynosi Rs. 22 $\frac{1}{2}$.

Szkoła felczerów, ul. Alea Ujazdowska, N° 1713; ma na celu ukształcenie felczerów tak dla służby rządowej i szpitali Królestwa, jako i do praktyki prywatnej. Kurs nauk jest bezpłatny i trwa lat dwa. Przyjmowani są uczniowie mający od 18—30 lat wieku.

Szkoła weterynarzy, przy ulicy Czerniakowskiej w koszarach Kirasierskich; ma na celu wykształcenie młodzieży w sztuce leczenia zwierząt domowych i kucia koni, oraz dostarczenia usposobionych ku temu ludzi do pomocy lekarzom powiatowym w tej części służby, jako też, aby mieć wszędzie świadomych w tej sztuce w razach potrzeby. Zarząd szkoły powierzony jest osobnemu dyrektorowi, który ma dodanego pomocnika i jednego umiętnego kowala do nauki kucia koni. Uczniowie dzielą się na rządowych i swoim kosztem utrzymujących się. Kurs nauk trwa lat 3, i jest bezpłatny. Kandydaci obowiązani są złożyć świadectwo z skończonych 4 klas w szkołach. Przyjmowani są nie młodsi jak lat 17, a nie starsi nad 30. Nowi uczniowie przyjmują się tylko co trzeci rok.

Zakłady wyłączne rządowe i prywatne.—*Szkoła dramatyczna, szkoła śpiewu i tańców* dla płci męskiej i żeńskiej przy Teatrze Wielkim, zostaje pod zarządem i kierunkiem Dyrekcji Rządowej Teatrów i widowisk w Królestwie. Rodzice, opiekunowie i wykonywający władzę rodzicielską nad małoletniemi, chcąc oddać na naukę do szkoły dramatycznej lub śpiewu osoby płci męskiej lub żeńskiej, zanim przystąpią do zawarcia umowy z Dyrekcją rządową, powinni złożyć świadectwo właściwej władzy policyjnej, należycie ulegalizowane, wykazujące, że uczeń lub uczennica o przyjęcie do tejże szkoły ubiegający się, są nieposzlakowanych obyczajów; składają nadto metrykę urodzenia na dowód ich wieku, gdyż młodzież męzka sposobie się chcąc w szkole dramatycznej, nie może liczyć więcej nad lat 20, a mniej jak lat 16; do szkoły śpiewu mniej jak lat 12, a więcej nad 18; zaś płci żeńskiej do szkoły dramatycznej od lat 15 do 19, a do śpiewu od lat 10—16. Wszyscy muszą być wymowy pełnej, wprawni w czytanie płynne, a postaci kształtnej. Kurs nauki jest bezpłatny i trwa w szkole dramatycznej najmniej lat dwa, a w szkole śpiewu lat trzy, stosownie do zdolności uczniów. W szkole tańców młodzież nie może liczyć mniej jak lat 8, a więcej nad lat 10 wieku; wszyscy muszą być postaci kształtnej a bu-

dowy ciała silnej. Po ukończonym kursie tak w szkole dramatycznej jako i śpiewu, uczniowie obowiązani są do zostawiania przez lat 5 na scenie i w służbie teatralnej, do której gałęzi w zawodzie scenicznym przeznaczyć ich Dyrekeji będzie się podobalo, z placą etatową taką, jaką Dyrekeja w miarę okazanych postępów i zdolności za właściwą uzna. W szkole zaś tańców przeciąg ten czasu na tych samych warunkach oznaczonym jest na lat 9 po ukończonym kursie, mianowicie dla tancerzy od lat 17, dla tancerek od lat 15 skończonych. Rodzice lub opiekunowie kontraktem zawartym piśmiennie z Dyrekeją, obowiązani są żywić, okrywać i utrzymywać uczniów i uczennice przez cały czas kursu szkolnego; w razie zaś zerwania umowy ze strony uczniów i uczennic, winni będą zapłacić Dyrekeji za każdy rok nauki i wysługi brakującej po Rs. 450.

Szkoła gimnastyki i fechtowania, przy ulicy Alexandrya, pod N° 2779 na Sewerynowie, pod zarządem i kierunkiem p. Th. Matthes; za gimnastykę płaci się miesięcznie Rs. 1 kop. 50 od osoby, za fechtowanie razem od ośmiu osób lub pojedynczo Rs. 2 za godzinę.

Szkoła pływania i kąpiele dla umiejących pływać, urządzone w porze letniej na Pradze, powyżej mostu, niedaleko tamy, pod zarządem i kierunkiem tegoż p. Matthes. Kurs cały przez lato kosztuje Rs. 7 kop. 50 od osoby, lekye pojedyncze kop. 30, a kąpiel kop. 7 $\frac{1}{2}$ od osoby.

Ujeżdżalnia, przy ul. Królewskiej, w ogrodzie Saskim. W pięknym tym pod względem budownictwa gmachu, wystawionym w r. 1825 podług planu Kubickiego, dawane są lekye jeżdżenia na koniu, które kosztują 75 kop. na godzinę od osoby.

Kantory stręczeń guwernerów i guwernantek, nauczycieli, metrów muzyki i tańców, korepetytorów, osób do towarzystwa dam, bon; pomiędzy innemi utrzymują: pp. J. Foland, przy ulicy Długiej, N° 545, na 2 piętrze od frontu; M. Dahlen, przy ulicy Daniłowiczowskiej, N° 495, na 1 piętrze; M. Bijolt, przy ulicy Długiej, N° 586; P. Zwoliński, przy ulicy Długiej, N° 521.

Zbiory naukowe.— *Towarzystwo lekarskie* założone w 1820 roku, składa się z Prezesa, Vice-prezesa i Sekretarza co rok obieranych, i nieograniczonej liczby członków czynnych, honorowych i korespondentów. Posiedzenia swe odbywa w gmachu przy ulicy Jezuickiej, pod N° 73, zwyczajne dwa razy na miesiąc, a w miesiącu styczniu co rok jedno publiczne, na którym oprócz sprawozdania z czynności Towarzystwa, czytane bywają przez członków uczone rozprawy, najbardziej ogół publiczności interesujące.

Biblioteka główna Okręgu Naukowego, w pałacu Kazimirowskim, liczy 100,000 książek; najbogatsza w dawne dzieła polskie. Otwarta dla publiczności codziennie, wyjąwszy niedziele i święta od godz. 9 z rana do 2 po południu. Ma osobną salę na czytelnię dla każdego dostępną. Wejście bezpłatne. Przy bibliotece znajduje się zbiór numizmatyczny, w którym dawne polskie monety największą ilość składają. Godne widzenia są wspaniałe sale środkowe biblioteki z dwoma wielkimi oknami o jednej szybie, z fabryk petersburskich, dar Cesarza ALEXANDRA I, z których w jednym od strony Zamku pyszna panorama całej tej części miasta się odbija.

Gabinet zoologiczny, w zabudowaniach tegoż pałacu, zawiera przeszło 35,000 exemplarzy; oprócz zagranicznych przedmiotów, w pięknych i rzadkich exemplarzach, ma zbiór zwierząt, owadów, ptaków i ryb krajowych. Otwarty dwa razy na tydzień dla publiczności: w niedzielę i czwartek od godz. 11 do 1 z południa. Wejście bezpłatne: cudzoziemcy przejeżdżający w innych dniach, mogą zwiedzać gabinet za zgłoszeniem się do Dyrektora gabinetów także mieszkającego.

Gabinet mineralogiczny, w osobnym gmachu, przy tymże pałacu, zawiera sztuk 20,802, między któremi najcelniejsze są: minerały finlandzkie i sybirskie w dobranych exemplarzach. Otwarty dla publiczności co czwartek od godziny 11 do 2 z południa.

Gabinet wzorów gipsowych, w zabudowaniach gabinetu zoologicznego mieszczący się, złożony z 750 exemplarzy odlewów z oryginałów najznakomitszych dzieł dłuta klasycznej starożytności i nowszych czasów. Znajdują się tam między innymi: Apollo Belwederski, grupa Laokona, Afrodyta Medycyuszów, Gladiator, oryginał posągu Kopernika Thorwaldsena i t. p. Otwarty dla publiczności za zgłoszeniem się do Dyrektora gabinetów; wejście bezpłatne.

Szkoła sztuk pięknych, w zabudowaniach pałacu Kazimirowskiego, ze zbiorem obrazów. Może być zwiedzana za pozwoleniem jej dyrektora. Z końcem roku szkolnego w czerwcu, odbywa się przez tydzień w tymże gmachu wystawa publiczna celniejszych robót uczniów szkoły wszystkich oddziałów i kursów.

Archiwum główne Królestwa, w osobnym gmachu przy ulicy Długiej i placu Krasińskim, mieści nader bogaty i liczny zbiór dawnych akt, tak zwaną Metrykę Koronną i Litewską, oraz Metrykę Sekretną, zawierającą oryginalne dyplomata na pergaminie począwszy od roku 1215. Otwarte codziennie, wyjąwszy niedziele i święta od godziny 9 do 3 po południu. Wstęp dozwolony za zgłoszeniem się do Naczelnika Archiwum.

Obserwatorium astronomiczne, w ogrodzie Botanicznym, gmach na kilka piątr, pokryty miedzią. Środkową część zajmuje główna sala, pod którą wyprowadzony jest wielki słup kamienny, na którym na filarach marmurowych spoczywają narzędzia poludnikowe. Oprócz tego są dwie wieże z kopułami ruchomymi, pod którymi znajdują się narzędzia do spostrzeżeń w różnych kierunkach nieba. Wstęp dozwolony za wiedzą Dyrektora tamże mieszkającego (zob. rycinę).

Zbiory prywatne.—Cenniejsze są, biblioteki: Ordynatów Zamoykich, w pałacu własnym, przy rogu ulicy Senatorskiej, pod N° 472; Alex. Przedzieckiego, w domu własnym, przy ulicy Senatorskiej, N° 471; p. Kosseckiego, przy ulicy Mazowieckiej, N° 1347b; i biblioteki klasztorów XX. Pijarów i XX. Missyonarzy. Starożytności, zbrojownie, wiele rzeczy z kosztownych zabytków i rzadkich obrazów, jenerała hr. Krasińskiego, w pałacu własnym, N° 410. Zbiór rycin pp. Karnickiego, hr. Uruskiego i Hippolita Skimborowicza. Numizmatyczne: p. Karola Bajera i hr. Starzyńskiej co do monet i medali polskich; p. Gaugera, monet i medali zagranicznych, oraz bogaty zbiór mineralogiczny i owadów, obok koszar Radziwillowskich, ul. Górna.

Handle sztuk pięknych; obrazów: Hirszla na Krak.-Przed., i Heintze, przy ul. Królewskiej. Składy rycin i litografii są: Dazziaro, Pellizaro i Schmidt'a.

Gazety.—Zagraniczne czytać można codziennie po znaczniejszych cukierniach, kawiarniach i bawaryach, gdzie spożyty jaki przedmiot daje prawo do bezpłatnego czytania. Ilość tychże gazet stosowną jest do stanu zakładu. Z pomiędzy gazet krajowych, najbardziej czytany w mieście jest *Kuryer Warszawski*, codziennie wychodzący, którego redakcyja jest przy ulicy Wierzbowej N° 473c, naprzeciw Wielkiego Teatru; i *Gazeta Warszawska*, tak w mieście jak i w całym kraju mająca wziętość. Redakcyja jej przy ul. Śto-Jerskiej, pod N° 1769.

Drukarnie.—W ogóle jest 19; z tych najznacniejsze: *Gazety Codziennéj*, przy ulicy Daniłowiczowskiej, N° 617; Jana Jaworskiego, przy ul. Krak.-Przed., N° 415. S. Orgelbranda, ul. Miodowa, N° 495; Józefa Unger, przy ul. Krak.-Przed., N° 391.

Litografie.—Jest ich 11; znaczniejsze: Maxymiliana Fajansa, ulica Długa, N° 550; Adolfa Pecq, ul. Miodowa, N° 482. Obie mają zakłady artystyczne chromolitograficzne, wykonywają naj-ozdobniej wszelkie rysunki, portrety, bilety wizytowe, etykiety i t. p. Wylącznie litografie, w których nuty, bilety wizytowe i t. d. wyrabiają: Franciszka Schuster, ulica Krakow.-Przed., N° 427; Fleck, Nowo-Senatorska, N° 633.

Księgarnie i biblioteki do pożyczenia książek. Znaczniejsze są: Sennewalda, N° 481, przy ul. Miodowój; książki polskie i zagraniczne, nuty muzyczne, czytelnia książek polskich i francuzkich; Friedlejna, przy ul. Senatorskiej, N° 460: książki polskie i zagraniczne, nuty muzyczne, czytelnia niemiecka; Merzbacha, przy ul. Miodowój, N° 486b: książki polskie i zagraniczne, czytelnia francuzka, niemiecka i polska; Natansona, przy ul. Krak.-Przed., N° 442: książki krajowe i zagraniczne; S. Orgelbranda, przy ulicy Miodowój, N° 496: księgarnia polska.

Zakładów fotograficznych jest kilkanaście; do najlepszych należą: Karola Bajer, przy ul. Krak.-Przed., N° 389, naprzeciw Saskiego placu; i Giwartowskiego, przy ulicy Nowy-Swiat, w pałacu hr. Andrzeja Zamoyskiego, N° 1245.

Dorożki. — Główniejsze stacye dla dorożek są następujące: 1) około pomnika króla Zygmunta; 2) przed domem Towarzystwa Dobroczyńności; 3) przed statuą Kopernika; 4) przed kościołem Św. Alexandra; 5) przy ul. Królewskiej przed Saskim placem; 6) na Grzybowie; 7) za Żelazną Bramą; 8) przed rogatkami Wolskimi; 9) przed koszarami Mirowskimi, przy ulicy Chłodnej; 10) na Tłomackióm; 11) przed pałacem Kom. Rząd. Spraw Wewn. i Duch.; 12) na Nalewkach, przy ulicy Franciszkańskiej; 13) w rynku Starego-Miasta; 14) w rynku Nowego-Miasta; 15) na placu przed jatkami Podwalskimi; 16) na placu Krasińskich; 17) przed Bankiem; 18) przed Wielkim Teatrem. Każda dorożka oznaczona jest numerem zewnątrz na pudle, tudzież na obu stronach koziółka odmalowanym. Nadto każdy powożący nosi na kolnierzu z tyłu zawieszoną blachę, z takim samym numerem, jaki jest na dorożce: w razie zatém kwestyi, łatwo każdą rozpoznać można. Tymczasowa z powodu drożyzny opłata za jazdę w obrębie miasta od jednego kursu kop. 20 (złp. 1 gr. 10). Kurs najodleglejszy od stacyi przed Teatrem, do którychkolwiek rogatek. Za godzinę jazdy kop. 45 (złp. 3); jeżeli kto więcej nad jedną godzinę jeździł, płaci za każdą po kop. 30. Opłata ta obowiązuje od godz. 8 rano do 11 w nocy; po téj zaś godzinie, dorożki przez całą noc płacą się za godzinę jazdy po kop. 50 (złp. 3 gr. 10), a za następne godziny po kop. 35 (złp. 2 gr. 10). Taxa powyższa ustanowiona jest za jazdę po mieście, za rogatkami zaś opłata zależy od osobnej ugody.

Karety i powozy do najęcia. — Wynajmują: Wagner, przy ulicy Nowej, pod N° 1060c, za kościołem Ewangelickim, w domu własnym; i Langner, przy ulicy Bielańskiej, N° 593, w zajezdzie furmańskim. Cena zwyczajna: od karety lub kocza dziennie Rs. 6, na pół dnia Rs. 4, na 2 godziny Rs. 2, miesięcznie Rs. 150.

Służący do najęcia (Lohndiener).—Przy każdym hotelu jest *komissyoner* faktor, który cudzoziemcowi może nastreczyć podobnych służących, mówiących obcemi językami. Zwykle płaci się im od Rs. 1 do Rs. 1 kop. 50 na dobę.

Droga żelazna Warszawsko-Wiedeńska. Dworzec przy ulicy Jerozolimskiej; kassy do sprzedaży biletów otwarte są na godzinę, a zamykane na 10 minut przed odejściem każdego pociągu. Expedycje tłomoków i pakunków osobowych zamykane są przed odejściem pociągu na pół godziny. Pociągi odchodzą: osobowo-towarowe do Granicy i Łowicza o godz. 8 min. 50 rano; towarowe do Granicy o godz. 2 m. 30 po południu; osobowe do Granicy i Łowicza o godzinie 4 po południu; osobowo towarowe do Łowicza o godz. 6 min. 10 wieczór. Opłaca się na milę od osoby w powozie klasy I, kop. 18; kl. II, kop. 13½; kl. III, kop. 9; kl. IV kop. 5. Pakunki do 30 funtów ważące bezpłatnie, od 31—50 f. po kop. 3, a za każde następne 20 funtów więcej po kopiejce za stacją opłaca się. Dzieci nie umiejące chodzić wolne są od opłaty, do lat 10 płacą o jedną klasę niżej, a w klasie IV płacą połowę ceny.

Zegluga parowa.—Z Warszawy do Nieszawy i Ciechocinka, przystań pod tarasem zamkowym obok Nowego-Zjazdu, gdzie i bilety sprzedają w przeddzień odjazdu od 3—6 po południu. Parostatek odchodzi codziennie o godz. 6 z rana, wyjąwszy niedziele; przybywa do Warszawy codziennie, wyjąwszy poniedziałek, między godz. 6½ a 7½ wieczorem. Między Warszawą a Nową-Alexandryą, przystań powyżej mostu, przy ul. Bednarskiej. Odchodzi codziennie oprócz niedzieli o godz. 4½ z rana, przybywa do Warszawy codziennie, wyjąwszy poniedziałki, o godz. 3½ po południu. Na parostatkach znajdują się: restauracya po cenach stałych, i wygodne kajuty. Na pół godziny przed odjazdem, podróżni powinni się znajdować na stacyach. Dzieci do lat 10 płacą połowę biletu. Pakunek przyjmuje się bezpłatnie funtów 50, za przewyżkę dopłaca się.

Poczta mieści się w gmachu przy ul. Krak.-Przed. Otwarta w dzień i w nocy. W pierwszej bramie od Krak.-Przed. na lewo, znajduje się pokój dla odjeżdżających passażerów, na prawo biuro do przyjmowania pieniędzy i posylek. W pierwszym dziedzińcu na prawo biuro do przyjmowania listów frankowanych, krajowych i do Cesarstwa, oraz wszelkich ekspedycyj. Na lewo skrzynia do listów niefrankowanych, listów w kopertach stęplowych, i biuro do przyjmowania listów frankowanych za granicę. W drugim dziedzińcu biuro do wydawania wszelkich przesylek, a w korytarzu przechodnim biuro do wydawania nadchodzących pieniędzy. W trzecim dziedzińcu na lewo Poste-restante, a na

prawo i od ulicy Nowo-Senatorskiej, expedyeya gazet zagranicznych; w głębi dziedzińca w oficynie pokój dla passażerów przyjeżdżających. Nadto w różnych częściach miasta znajdują się skrzynie do listów niefrankowanych w kraju i listów w koperkach stęplowych; a mianowicie: przy domie pocztowym, przy Banku, na placu Krasińskich, na Nowém-Świecie przy straży ogniowej, w hotelu Europejskim, i przy Kolei żelaznej.

Listy, pieniądze i paki. Oplata od listów w kraju i do Rosyi: od każdego zwyczajnego listu kop. 10 za łut, od rekomendowanego kop. 20 za każdy łut. Od listu mającego wewnątrz wexle lub inne dowody na stęplu pisane, pobiera się wagowe jak za listy rekomendowane. Listy z pieniędzmi papierowemi, mające wewnątrz monetę złotą lub srebrną, papier stęplowy czysty lub małe wyroby ze złota lub srebra, płacą za każdy łut kop. 10. Mające wewnątrz pieniądze połączone z dowodami, za każdy łut kop. 20. Od posylek z monetą brzezcącą w paczkach lub beczułkach, za każdy funt kop. 10. Od posylek zawierających kosztowności, jeżeli te nie ważą całego funta, pobiera się wagowe za łut kop. 10; jeżeli ważą funt, pobiera się wagowo za każdy funt kop. 10. Od korespondencyj za granicę opłaca się podług osobnej taxy, na każdej stacyi pocztowej znajdującej się. Listy na godzinę, paki i pieniądze w przeddzień odejścia poczty oddawano być winny.

Dyliżans. Każdy podróżujący kareta ą czyli dyliżansem, opłaca na traktach: Kowieńskim, Krakowskim, Kaliskim, Kalisko-Słupcekim, Lubelskim, Zamojskim, Brzesko-Litewskim i Toruńskim, po kop. 3 od osoby na wiorstę. Wolno jest każdemu podróżnemu wieźć z sobą rzeczy do 30 funtów wagi bez opłaty, lecz te rzeczy są pod wyłączną podróżnego opieką, gdyż poczta odpowiada tylko za rzeczy assekurowane. Oprócz powyższych 30 funtów, wolno jest mieć rzeczy do 40 funtów za opłatą, to jest: że podróżny za tę przewyżkę wagi obowiązany jest uiścić opłatę wagowego, i w takim razie wszystkie swe rzeczy zaassekurować. Miejsce w powozach zajmuje się podług pierwszeństwa zapisu.

Karety petersburskie. Miejsce wewnątrz powozu do Petersburga kosztuje Rs. 54, za także miejsce zewnątrz Rs. 38. Podróż do Moskwy z Brześcia w takichże karetach kosztuje wewnątrz Rs. 50, zewnątrz Rs. 35. Podróżujący w tych karetach ma prawo mieć rzeczy wagi tylko 20 funt., za przewyżkę zaś dopłaca bez względu na odległość kop. 5 od funta; assekuracya nie przyjmuje się.

Extrapoceta, opłaca się kop. 5 od konia na wiorstę.

Kuryerem opłaca się kop. 7 od konia na wiorstę. Przy takiej jeździe nadto dolicza się do ogólnej odległości 7 wiorst tytułem

Królewskiej mili. Jeżeli podróżny nie ma swego powozu, to za bryczkę pocztową opłaca po kop. 1 na wiorstę.

Telegrafy elektryczne, znajdują się na dwóch głównych stacjach w Warszawie: w Zamku, w pierwszym dziedzińcu, otwarty dzień i noc: przyjmują po kraju, po trakcie Kowieńskim i do Cesarstwa, przez Dynaburg do Petersburga, Moskwy, Kijowa, Odessy i t. d. Podobnież za granicę do wszystkich miast w języku niemieckim i francuzkim. Opłata podług taryfy od depeszy na klasy podzielona, z których najmniejsza klasy I z 25 wyrazów się składa. Druga stacja telegraficzna jest przy drodze Żelaznej; przyjmuje depesze po wszystkich stacjach podług oznaczonej taryfy aż do Granicy. Depesze powinny być pisane atramentem, wyraźnie, bez skrótów i znaków, obejmować zaś wiadomość od kogo i do kogo (nazwisko i adres) i podpisane być powinny przez osobę oddającą.

Bankierzy. — Epstein Józef, przy ul. Senatorskiej, N° 470; Epstein Jan, przy ulicy Granicznej, N° 695; Flatau Jakób, ulica Przejazd, N° 643; Fraenkel Antoni, przy ul. Bielańskiej, N° 602; Kronenberg Leopold, ulica Długa, N° 542; Lesser Stanisław, ul. Miodowa, N° 491; Rosen Matias, ul. Miodowa, N° 497.

Kantory wexlu najznaczniesze znajdują się: przy ulicach Senatorskiej, Elektoralfnej i Rymarskiej blisko Banku: Muehlrada, S. Portnera, Lichtenberga, Wawelberga i t. d.

Domy kommissowe, ekspedycyjne i kantory obstalunków i transportów wszelkich towarów, oraz przesyłek tak po całym cesarstwie Rossyjskim, jak i do znaczniejszych miast Europy, do takich pomiędzy innymi należą: kantor 1^{go} rzędu transportów z ubezpieczeniem lub bez ubezpieczenia, po całym Cesarstwie Rossyjskim, pod zawiadywaniem p. Liederwald, pod N° 795 w domu Bersona; Muraszewa, przy ul. Nalewki, N° 2261. Kantory przyjmujące nadto interesa zagraniczne, są: Franciszki Toeplitz Sukcessorów, ulica Daniłowiczowska, N° 619 i 20; Simon Toeplitz, ul. Leszno, N° 737; A. Rawicz, ul. Rymarska, N° 739; Bracia Partowicz, ulica Długa, N° 556, w hotelu Drezdeńskim; Bergson i Poznański, ul. Elektoralfna, N° 748; Herman Kleinadel, ul. Miodowa, N° 4845 i 6; Giwartowski i Rosenthal, ul. Elektoralfna, N° 796.

Kantory zleceń, informacyi i tłumaczeń, do przyjmowania interesów i wszelkich informacyi, tłumaczenia i t. p., tak w mieście, jak i w całym Królestwie. Informacyi i zleceń: Kaczanowskiego, ulica Krak.-Przed., N° 386. Prośb, korespondencyj i tłumaczeń: Jakóba Rydeckiego, ulica Bielańska, N° 601. Handlowy, kupna i sprzedaży: Orłowskiego, ulica Długa, N° 551. Korespondencyj i zleceń: Borowskiego, ul. Bednarska, N° 2680,

w hotelu Podlaskim. Zleceń: Szczecińskiego, ulica Wierzbowa, N° 473c. Interesów ogólnych, Cieślińskiego, ul. Podwale N° 498.

Kassa oszczędności. — Założona w roku 1843, znajduje się w pałacu Rządu Gubernialnego, przy ulicy Miodowej, N° 493. Przyjmuje na raz jeden nie mniej jak kopiejek 15, nie więcej jak Rsr. 3 od jednéj osoby w ciągu tygodnia, a w ciągu roku nad Rsr. 150. Odbiera składki w sobotę od godz. 5—8 wieczorem i w niedzielę od godz. 10—1 z południa. Przyjmuje wypowiedzenia do wypłaty we wtorki od godz. 9 z rana do 1 z południa. Wypłaca wypowiedziane kwoty w piątek od godziny 9 z rana do 1 z południa.

Lombard. — Założony w r. 1797, mieści się w Ratuszu, N° 462. Ma na celu ułatwienie mieszkańcom pożyczki pieniężnej na fanty, ocenianych przez taxatora Lombardu, i pobiera 6 procent od sta; prócz tego otrzymujący pożyczkę płaci zaraz, jakoteż przy każdym prolongowaniu lub wykupnie zastawu, kosza zwane wpis i wypis, których wysokość do proporcji pożyczonych kwot jest zastosowana.

Targi. — Na placu za Żelazną Bramą codzienny targ nabiału, owoców, jarzyn, i t. d.; zaś we środę, piątek i sobotę, rybny. Na placu Grzybowski: targ zboża, słomy i siana. Na placu Muranowski, co piątek targ na konie, bydło i trzodę chlewną. Na placu Krasieńskich, targ codzienny na drzewo opałowe. W rynku Starego-Miasta, codzienny targ nabiału, zieleniny i innych produktów. W rynku Nowego-Miasta codzienny targ nabiału, jarzyn i t. d. Na Sułkowskiem, ulica Nowy-Świat, codzienny targ nabiału, owoców, jarzyn i t. d. Na Pradze co piątek na placu Końskim: targ na konie, bydło i trzodę chlewną.

Jatki rzeźnicze znajdują się przy ulicach: Bednarskiej, pod N° 2685; Gnojnój, N° 975; Nowe-Miasto, N° 351; Nowy-Świat, N° 1315; Podwale, N° 137; Sewerynow, N° 2779; Solec, N° 2915; Wałowa, N° 1796.

Łaźnie, tak zwyczajne gorące jako i parowe, znajdują się nad brzegami Wisły: Majewskiego, pod N° 2683, przy ul. Bednarskiej obok mostu; kąpiel po kop. 30 (złp. 2). Bansemera, dawniej Kurtza, przy ul. Białoskórniczój, N° 2624, po tejże samej cenie. Banzemera, ulica Dobra, N° 2813 i 14. Kozłowskiego, N° 2500, przy ul. Rybaki. Sitkiewicza, N° 2572, ul. Rybaki. Kąpiele parowe na sposób rosyjski znajdują się przy lazienkach Banzemera, Naimskiego, Kozłowskiego i Sitkiewicza. Łaźnia parowa wspólna kosztuje od kop. 20—30 od osoby, osobna Rs. 1. W porze letniej znajdują się łaźienki nad brzegami Wisły po cenie od kop. 5—15 od osoby. Nadto kąpiele parowe wynalazku Ossowskiego, znajdują się przy ulicy Długiej, N° 557.

Teatr. — Są dwa zwyczajne: *Wielki teatr*, w którym dawane są opery w języku polskim i włoskim; dramata w języku polskim i balety, z których szczególnie słynie. Osób mieści 1149. Przy nim znajduje się mniejszy teatr 770 osób mieszczący, pod nazwiskiem *Rozmaitości*, gdzie grywają komedye, komedyo-opery i krotoczwile, tylko w języku polskim. Oba teatra latem zaczynają się o godz. 8, a w zimie o godz. 7 wieczór. Bilety kupują się w kassie przy wchodzie do teatru w dniu przedstawienia. Ceny miejsc zwyczajne, w Teatrze Wielkim: łoża z 4 biletami 1^{go} piętra Rsr. 4 kop. 60, 2^{go} piętra Rsr. 3 kop. 70, parterowe Rsr. 3 kop. 70, galeryowe Rsr. 2 kop. 35. Bilet pojedynczy na amfiteatr 1^{go} piętra w pierwszych sześciu rzędach Rs. 1 k. 7½, w następnych rzędach kop. 92½; amfiteatr 2^{go} piętra kop. 77½. Krzesła w czterech pierwszych rzędach Rs. 1 kop. 22½; w czterech drugich rzędach Rs. 1 kop. 7½; w następnych bocznych rzędach kop. 92½; na galeryę kop. 45; paradyz kop. 22½. W Teatrze *Rozmaitości*: łoża z 4 biletami 1^{go} piętra Rs. 3 k. 70, 2^{go} piętra Rs. 2 kop. 80. Bilet do krzeseł w czterech pierwszych rzędach kop. 92½, w czterech drugich rzędach k. 77½, w następnych rzędach kop. 62½; parter kop. 47½, galerya kop. 30, paradyz kop. 15. Przy teatrze Wielkim są tak zwane *sale Redutowe*, gdzie w czasie zapust dawane są maskarady i bale. Sale te służą także na koncerty dawane przez miejscowych lub przyjezdnych artystów, na które zwyczajna cena za bilet do krzeseł Rs. 1 kop. 55, na galeryę Rs. 1 kop. 5. Są jeszcze w Warszawie teatra letnie: na kępie w Łazienkach, na wzór starożytnych amfiteatrów urządzony, mieszczący do 1,500 osób, ozdobiony ośmnastu popiersiami z ciosu, celniejszych mistrzów sztuki teatralnej w różnych wiekach i narodach żyjących, dłuta Tomasza Rhigi. W Amfiteatrze tym, w czasie pogodnym dawane są balety. Teatr w Pomarańczarni, przy ogrodzie Botanicznym, dawniej nadworny króla Stanisława-Augusta, gdzie dotąd w czasie pobytu w Warszawie dworu Cesarskiego, grywane są opery i balety za biletami wydawanymi bezpłatnie znakomitszym zapraszany osobom.

Cyrk na placu Zielonym, przy ulicy Nowej obok Marszałkowskiej, z drzewa zbudowany i suto gazem oświetlony, mieści 1,700 osób, a od dwóch lat służy na przedstawienia sztucznych jeźdźców co rok tu zjeżdżających i nader licznie odwiedzanych.

Miejsca do zabawy, — Resursa kupiecka, przy ulicy Senatorskiej, w pałacu własnym N° 471*d*, wspaniale na ten cel urządzonym. Składa się z członków głosowaniem przyjmowanych. Towarzystwo to urządza u siebie zabawy, gry umiarkowane, czytanie gazet i książek, bale, koncerty, obiady towarzyskie i t. p. Otwarta codziennie do godziny 12 w nocy. Cudzoziemiec wpro-

wadzonym być może tylko przez jednego z członków resursy; zapisany do księgi gościnnéj, otrzymuje pozwolenie na wolny i bezpłatny wstęp przez ciąg dni 8, po upływie zaś tego czasu, otrzyma bilet wejścia na cały miesiąc za opłatą Rs. 1 k. 50. Resursa posiada osobne salony do czytania gazet najliczniej zebranych w Warszawie i książek, billardy, pokoje do gry w karty, sale do balów i koncertów, restauracją i buffet; obiady od godziny 4 za opłatą Rs. 1 od osoby.

Resursa Nowa, przy ulicy Krakowskie-Przedmieście, w pałacu dawniej Tarnowskiel N° 388, naprzeciw hotelu Europejskiego, w podobnymże celu założona, składa się w większej części z uczonych, artystów, urzędników, kupców i fabrykantów tutejszych. Cudzoziemiec wprowadzonym być może przez jednego z członków, lub sam wprost przedstawia się do księgi gościnnéj. Poczém przez ciąg dni 15 ma wolny i bezpłatny wstęp do Towarzystwa, po upływie zaś tego czasu otrzymuje bilet wejścia na takiż przeciąg za opłatą kop. 75, lub na cały miesiąc za Rs. 1 k. 50. Nowa Resursa posiada także czytelnią gazet, billard, sale na bale i koncerta, pokoje do gry w karty, buffet i t. d.

Szwajcarska dolina z salonem Wielkiej Alei, N° 1713c, latem w ogródku, w zimie w salonie grywa dobrana muzyka: obecnie najlepsza orkiestra Lignicka pod dyrekeyą p. Bilse. Buffet i kuchnia we wszystko opatrzone, wejście do ogrodu i do salonu za opłatą kop. 15 od osoby.

Arkadya. Ogródek i salon, przy ul. Mokotowskiej, N° 1664, latem i zimą koncerty codzienne przez dobraną orkiestrę wykonywane. Buffet i kuchnia we wszystko opatrzone. Wejście kop. 15 od osoby; damy bezpłatnie.

Foxal, przy ul. Nowy-Świat, N° 1297; ogród, salon i bawaryja, muzyka, oraz często urządzone rozmaite zabawy, ognie sztuczne, balony i t. d. Buffet i kuchnia. Wejście za opłatą dowolną.

Ogródek Wiejski, przy ulicy Mokotowskiej, z pałacykiem w guście gotycko-szwajcarskim; uczęszczany latem, ma dobrze opatrzoną kuchnię, buffet, a często i muzykę.

Czyste. Ogród, muzyka codzien w lecie a szczególnie w niedziele i święta; fajerwerki, balony, strzelanie do tarczy, gondole dla przejażdżki po wodzie, kręgielnia, buffet i kuchnia. Opłata dowolna.

Ogród Olma, pod N° 3086, za Wolskimi rogatkami, obszerny i pięknie utrzymany. Muzyka, buffet i kuchnia. Wejście za opłatą oznaczaną.

Spacery i przechadzki. — Zwykłą przechadzką Warszawian są, ulice: Krakowskie-Przedmieście i Nowy-Świat, gdzie codzien, a mianowicie w niedziele i święta po południu, modny świat po

trotuarach spaceruje, przeciągając w aleje do Belwederu i Łazienek. Nadto do ulubionych publicznych przechadzek należą:

Ogród Saski, w samym środku miasta, założony przez króla Augusta II w roku 1727, i na nowo w roku 1817 przez ogrodnika Savage urządzony: rzadkiej piękności, szeroki na 672, długi na 1740 stóp kwad.; z drzewami i alejami z lip, klonów i kasztanów, pomiędzy którymi umieszczone są 19 statuy z kamienia, roboty Fr. Xawerego Dejbla, w roku 1746 wykonane; ozdobiony wielkim wodotryskiem i rezerwoarem wodociągów, śliczną rotundą na wzgórzu, oraz wspaniałym gmachem Instytutu wód mineralnych. Uczęszczany od publiczności codziennie; szczególnie zaś w porze letniej w niedziele i święta od godz. 1 po południu cały modny świat się w nim zgromadza.

Ogród rządowy Krasieńskich zwany, przy pałacu Departamentów Senatu, mniejszego rozmiaru, założony w r. 1693 przez Jana Bonawenturę Krasieńskiego starostę warszawskiego, a w r. 1768 na publiczny zamieniony. *Ogród Botaniczny*, w Alejach, założony w roku 1818, w ślicznym położeniu, z cieplarniami i oranżeryami rzadkich krzewów i roślin zagranicznych. Na dole gmach teatru Cesarskiego, zwany *Pomarańczarnią*, wystawiony w roku 1788, w którym się mieści z jednej strony oranżerya, z drugiej sala teatralna, malowana al fresco przez Jana Plerscha i Antoniego Smuglewicza. Od strony ogrodu znajduje się mały ogródek za kratą, a w nim wiele figur z ciosu wcale dobrej roboty, między którymi Gladiatory walczący i umierający podług antyku, Kleopatra i dwa wazy znane pod imieniem waz Medycejskich, są dłuta Józefa i Antoniego Heglów, dziada i ojca Konstantego, nauczyciela rzeźbiarstwa w tutejszej szkole sztuk pięknych. *Park Łazienkowski*, rozległy i bardzo przyjemny do spaceru. *Ogród Belwederski*, przy pałacu Cesarskim, w guście angielskim, nadzwyczaj piękny i starannie utrzymywany.

Saska Kępa za Wisłą: spacer wiejski w porze letniej w lasku, gdzie po rozmaitych miejscach urządzone są karuzele, huśtawki, strzelanie do tarczy, kręgielnie, sale do tańców i t. p. zabawy. W niektórych osadach u zamieszkałych tam właścicieli, dostać można nabiału, jada i napojów. Przewóz na Kępę na łódkach i w krypach, nad brzegami Wisły przygotowanych, za opłatą kop. 2½ od osoby.

Ogrody prywatne, kwiatowe i owocowe.— W ogóle liczą w Warszawie ogrodów tego rodzaju owocowych jako i hodowaniem kwiatów na celu mających 461. Niemniej w znacznej liczbie są i ogrody warzywne, szczególnie w ulicach oddalonych od środka miasta, w których coraz bardziej ulepszona uprawa znaczne właścicielom przynosi korzyści. Pomędzy ogrodami handlującymi

kwiatami najcenniejsze są: Braci Hoser, ulica Bracka, N° 1582c; doborem najrzadszych roślin odznaczający się: Ulrycha, przy ulicy Ceglanéj; tudzież składy kwiatów Braci Bardet w domu Pety-skusa, N° 473b, przy ulicy Senatorskiéj.

Szczególne obchody.—*Bielany*, przejażdżka roczna na drugi dzień Zielonych Świąt do lasku z klasztorem OO. Kamedulów, o milę od Warszawy położonego. Od dawnych czasów zachowuje się zwyczaj, iż gdy służy pogoda, cała prawie Warszawa tam się udaje; w lasku urządzone są wtedy rozmaite zabawy dla ludu, muzyka, jadła i napoje.

Jarmark Śto-Jański, właściwie jest targiem głównym na wełnę: zaczyna się co rok 15 czerwca i trwa dni 4. Zjazd obywateli ziemskich jest wtenczas najznaczniejszy.

Wystawa zwierząt gospodarskich, na placu przed posesyą N° 2235, przy ulicy Nalewki, co rok około 12 i 13 czerwca, przez dni dwa ma miejsce.

Wyścigi konne. Na polach za rogatkami Mokotowskiemi, corocznie przez 3 dni odbywają się w pierwszej połowie czerwca. Bilety sprzedają się w pałacu Kom. Rząd. Spraw Wewu. na dni kilka naprzód, lub w kassach na placu wyścigowym w dniach oznaczonych, do galeryj umyślnie na ten cel wystawionych, jakoteż do miejsc stojących, do których na galerye główne na trzy dni kosztuje bilet Rs. 3, konne Rs. 3, na boczne galerye Rs. 1 kop. 50, na miejsce stojące kop. 30 od osoby na jeden dzień.

Wystawa wyrobów rękodzielniczych i płodów rolniczych, tak krajowych jako i z cesarstwa Rossyjskiego, mająca miejsce co 4 lata w Warszawie, wypadła właśnie w tym roku, a urządzoną i otwartą została w dniu $\frac{1}{13}$ czerwca w salach głównego korpusu pałacu Namiestników na Krak.-Przed., oraz w wzniesionéj przy nim budowli na powozy, maszyny i narzędzia rolnicze znaczniejszego rozmiaru i objętości. Wstęp na wystawę otwarty jest codziennie: w niedzielę od godz. 2—7 po południu, w inne zaś dni od godz. 11 z rana do 6 po południu. Przez cały ciąg trwania wystawy: w poniedziałki, wtorki, czwartki i piątki, wejścia są płatne po kop. 30 od osoby, za biletami przy samém wchodzie sprzedawanemi; w niedziele zaś, środy i soboty, wstęp jest dla każdego bezpłatny. Liberya, małe dzieci i osoby nieschłudnie ubrane nie są wpuszczane, starsze zaś dzieci tylko w towarzystwie osób dorosłych mają wstęp dozwolony. Płaszczki, kalosze, parasole, laski i wszelkie przedmioty w ręku niesione, z wyłączeniem tylko parasolek damskich, zostawiane być winny za kontramarkami przy wejściu na wystawę służbie do tego wyznaczonéj.

Zabawa muzykalno-kwiatowa połączona z loteryą fantową, na korzyść zakładów sierot pod opieką Towarzystwa Dobroczynności będących, urządza się w ogrodzie Saskim corocznie, w pierwszej połowie czerwca, w porze najliczniejszego zjazdu obywatelstwa z prowincyi. Jestto jedna z rozrywek, która od lat kilku weszła już w zwyczaj nader świetnie i uroczyście obchodzony. Ogród wtedy bywa illuminowany, kilka kompanii muzycznych grywa w różnych stronach ogrodu, liczne i pełne rozmaitości fanty puszczone są na loteryą, których sprzedają oraz innemi przedmiotami w urządzonych na ten cel ozdobnych namiotach, zajmują się najznakomitsze tutejsze damy. — Podobna zabawa zwykle kilka dni później odbywa się także i w ogrodzie Krasin-skich na korzyść Domu Starców i Ubogich sierot parafii Ewangelicko-Augsburgskiej. Wejście tak na jedną jako i na drugą kosztuje kop. 30 od osoby; bilety zaś na loteryą kop. 50.

Święto-Jańskie wianki. Obchód ludu coroczny; w dniu 23 czerwca pod wieczór, zbierają się nad Wisłą chłopcy i dziewczęta, i puszczaają wianki z kwiatów na wodę, łapią je, a ztąd rozmaite wróżby wyprowadzają. Ten pogańskich czasów zabytek, dotąd na most i zjazd liczną publiczność zgromadza.

Pomniki. — *Posąg Zygmunta III*, na Krakow.-Przed. przed Zamkiem, na kolumnie 69 stóp wysokości z jednej sztuki marmuru krajowego, z statuą z brązu na wierzchu, roboty Daniela Thim; wystawiony w r. 1644 przez króla Władysława IV.

Statua konna króla Jana III Sobieskiego, na moście przed pałacem zwanym Łazienki Królewskie, wykuta z kamienia w r. 1788, przez rzeźbiarza Franciszka Pinck.

Statua Mikołaja Kopernika, na Krak.-Przed., obok kościoła XX. Missyonarzy Św. Krzyża, wyobraża sławnego astronoma w siedzącej postawie; odlany z miedzi podług modelu Thorwaldsena w Warszawie, przez Jana Grogoire, a wzniesiona w r. 1830 ze składek publicznych.

Pomnik Cesarza Alexandra I, w Cytadelli Alexandryjskiej; obelisk spiżowy wzniesiony w r. 1835.

Pomnik Polakom poległym za wierność swojemu Monarsze, na placu Saskim, obelisk w wielkim rozmiarze z lanego żelaza na podstawie ośmio-kątnej z marmuru krajowego, ozdobiony ośmiu lwami ze spiżu, wystawiony w r. 1841.

Znakomitsze budowle i zakłady, — Pod względem starożytności, najdawniejsze budowle są w Starém-Mieście, gdzie w stylu średnio-wiecznym wystawione wysokie kamienice z wazkami korytarzami, gankami, narożnikami i t. d. Z tych najciekawszą jest kamienica pod N° 48, przy rogu rynku Starego-Miasta i uliczki na Dunaj prowadzącej, sięgająca czasów książąt

Mazowieckich, w której godny widzenia wewnętrzny rozkład, oddrzwia ciosowe, korytarze i ganki osobliwe. Do gmachów celniejszych należą:

Zamek, wystawiony na początku XIV wieku przez książąt Mazowieckich, którzy do końca swego istnienia w nim mieszkali, przebudowany w r. 1622 podług planu Andrzeja Abrahamowicza przez króla Zygmunta III, i postawiony co do murów i wieży w tój, co teraz jest objętości. Za króla Augusta III w r. 1747, część od strony Wisły została przerobioną podług planu Antoniego Solary, a w końcu tegoż wieku król Poniatowski wewnątrz go urządził. Zamek ma pyszne sale i pokoje, sale w marmurowe kolumny, z ścianami wykładanemi czarnym i czerwonym marmurem, z bronzami złoconemi i z wielkimi obrazami pędzla Marcella Bacciarellego, nadwornego malarza króla Stanisława Augusta (zob. rycinę).

Łazienki królewskie, pałac Cesarski: prześliczna w uroczém położeniu w stylu włoskim budowla, wystawiona w roku 1784 przez króla Stanisława Augusta podług planu Dominika Merliniego; mieści wewnątrz okazałe pokoje, pięknemi i wysoko cenionemi obrazami zawieszzone, zbiór wyborowy najznakomitszych mistrzów sztuki malarskiej, liczne statuy, posągi, biusta marmurowe włoskich snycerzy, mozaiki rzymskie i florenckie. Przed pałacem od strony głównego wejścia, tarass z trzech stron wodą i kanałami obłany, z resztą parku mostami połączony; tarass ten w porze letniej drzewami cytrynowemi i pomarańczowemi jest otoczony. Pomiędzy kamiennemi posągami Apollina i Satyra, roboty Franciszka Pinck, oraz allegorycznych bożków Wisły i Tybru, miernój roboty Kaufmana; celują z marmuru białego blisko pałacu umieszczone z jednej strony: Faun, podług antyku w Villa Borghese znajdującego się, wykonany przez Le Bruna, tudzież Bachantka z tamborynem i małym amorkiem przez tegoż. Wstęp do pałacu podczas nieobecności Dworu dozwolony dla publiczności za zgłoszeniem się do służby miejscowej (zobacz rycinę). W pałacu Łazienkowskim rozrzucone są w różnych stronach domki i pałacyki, z tych najbliższy pałacu zwany *Myślevice*, był niegdyś upodobaném mieszkaniem księcia Józefa Poniatowskiego. I w nim są obrazy zasługujące na obejrzenie, szczególnie portret Williamsa, ambassadora angielskiego, najcelniejsze dzieło Rafała Mengsa.

Pałac zwany *Krasińskich*, teraz Senatu, wystawiony w r. 1693, w stylu włoskim, a po spaleniu przebudowany w r. 1784 podług planu Merliniego, zachował dotąd pierwotne piękne płaskorzeźby na frontonach, przedstawiające od ulicy; sceny z historii rzymskiej, pojedynk Waleryusza Korwina Trybuna z Gallem; zaś od

ogrodu, wejście tryumfalne Cezara do Rzymu po bitwie pod Mundą, robota włoska Antoniego Bianchi (zobacz rycinę).

Pałac *Namiestników*, przy ulicy Krak.-Przed., z dawnego pałacu Koniecpolskich i Radziwiłłów przebudowany w roku 1818. Okazała i obszerna budowla, ma sale dolne al fresco malowane przez Mikołaja Monti; a przy wchodzie do dziedzińca cztery lwy z ciosu, roboty Rzymianina Landiniego.

Pałac *Brylowski*, przy ulicy Wierzbowój, wystawiony w roku 1754, przez Bruehla, ministra króla Augusta III; dotąd na zewnątrz w całości zachowany, ma piękne statuy z kamienia, szczególnie cztery w niszach przy wejściu do głównego pawilonu, roboty Józefa Dejbel, nadwornego elektorów saskich rzeźbiarza, które należą do najcelniejszych dzieł rzeźbiarskich w Warszawie. Pałac ten dziś jest mieszkaniem Warszawskiego Wojennego Generał-Gubernatora.

Szpital Ujazdowski, wspaniale budynki ze starożytnymi tradycjami. Niegdyś był zamkiem książąt Mazowieckich, bo już na początku XIII wieku przez nich zamieszkały, później letni pałac królów Polskich, przebudowany przez króla Poniatowskiego na koszary, a następnie na szpital wojskowy.— Pałac *Kazimirowski*, wystawiony przez królową Maryą Ludwikę, rodem Francuzkę, i nazwany od imienia jej męża króla Jana Kazimierza; po wiele razy przebudowany, ma jednak jeszcze pierwotne mury szczególnie w ścianach od strony biblioteki publicznej, od ogrodu, gdzie i krata żelazna na balkonie z tych czasów dotąd się przechowuje. Tu mieścił się dawniej Uniwersytet, a teraz zakłady naukowe, gabinety i biura Okręgu Naukowego Warszawskiego.

Koszary wojskowe w Warszawie, prawie wszystkie pod względem budowli warte są widzenia; z tych najobszerniejsze i najdawniejsze koszary zwane Mirowskie dla jazdy za Żelazną Bramą, wystawione w r. 1732; najzdobniejsze zaś są koszary Wołyńskie, przy ulicy Dzikiój, N° 2317, podług planu Stanisława Zawadzkiego w r. 1789 wystawione.

Instytut Szlachecki, przy ul. Wiejskiej, wystawiony w r. 1853: gmach okazały, wytwornie i wzorowo urządzony. Godne widzenia są w nim, sala jadalna, sypialnie, kaplica i t. d.

Pałac *Rządu Gubernialnego*, zwany pałacem Paca, przy ulicy Miodowój, wystawiony w r. 1829 podług planu Henryka Markoni, w stylu włoskim z posągami i piękną płaskorzeźbą z gipsu na wjeździe, przedstawiającą Tytusa Quinta Flaminiusza, ogłaszającego na igrzyskach istniskich w Koryncie swobodę miast greckich po wojnie macedońskiej, roboty L. Kaufmana Rzymianina.—*Bank Polski*, z wspaniałą salą Giełdową, oraz pałac Kom-

missyi Skarbu, wystawiony w r. 1825 podług planu Antoniego Corazzi (zobacz rycinę).

Wielki Teatr, z kolumnadą i plaskorzeźbą na frontonie, przedstawiającą popiersie Anakreonta, przy którym tańce i muzyka wyobrażające zabawy i uciechy miernej roboty Aciardiego Rzymianina. Daleko jest lepszą pod względem sztuki plaskorzeźba z gipsu, w pasie dolnym perystylu nad arkadami wchodowemi, przedstawiająca powrót Edypa i ludu z igrzysk Olimpijskich, podług Sofoklesa: 65 figur, najcelniejsza ze wszystkich robót Malińskiego. Gmach ten wystawiony został w r. 1833, podług planu Antoniego Corazzi (zobacz rycinę). — *Ratusz główny*, dawny pałac ks. Jabłonowskiego, mieszczący w sobie Magistrat i biura policyi Warszawy, ma piękne sale z portretami książąt Mazowieckich, królów Polskich, prezydentów miasta i t. d., roboty Grassi, Lampiego, Peszki, Varena, Venera i t. d. — Pałac rządowy zwany *Prymasowski*, przy ul. Senatorskiej, pod N° 479, z dawniejszego w roku 1784 przebudowany, podług planu Efraima Schroeger: obszerny i okazały z malowidłami na sufitach, napisami i ozdobami, dawniejsze jego przeznaczenie wskazującemi. — *Mennica*, ulica Bielańska, do której zwiedzenia potrzebne jest pozwolenie Dyrektora tejże. — Dom *Urzędu Loteryi*, dawniej b. Towarzystwa Przyjaciół Nauk. — *Szlachetus miejski*, na Solcu, podług najlepszych tego rodzaju budowli paryzkich wystawiony i urządzony. — Nowy pałac *Towarzystwa kredytowego ziemskiego*, przy ulicy Mazowieckiej, N° 1349, obok kościoła Ewangelickiego, ornamentami z cementu bogato ozdobiony, z pyszną salą wewnątrz. — Pomędzy prywatnemi budowlami celują: pałac jenerała hr. *Kraśińskiego*, N° 410, wystawiony w pierwszej połowie XVIII wieku, wewnątrz ma piękne sale, ozdobione obrazami najcelniejszych mistrzów dawniej szkoły włoskiej, hiszpańskiej, hollenderskiej, niemieckiej i francuzkiej; starożytne rzeźby i mozaiki, zbiór portretów familijnych i t. d. — Pałac hr. *Augusta Potockiego*, na Krak.-Przed., N° 393a, dawniej Tyszkiewiczów, wystawiony w r. 1792 podług planu Jana Kamsetzera, pyszny i wytworny wewnątrz, z szczególnie piękną i bogatą w arcydzieła malarskie galerją obrazów; z salonem, w którym ściany wykładane są marmurem gialo antico z plafonami malowanemi al fresco w guście pompejańskim, roboty Chiariniego i Leati. Piękne posągi marmurowe, brzozy sławnego Deniera i t. d. — Dom pod N° 617, zwany *Biblioteką Załuskich*, przy ulicy Daniłowiczowskiej, gdzie niegdyś był pałac Daniłowiczów, następnie mieściła się owa sławna przedtém biblioteka, przebudowany na prywatną kamienicę, przechowując dotąd pamiątkę po pierwotnej budowli, jakimi są na dziedzińcu we framugach po obu stronach muru, znajdujące się kil-

kadziesiąt popiersi z kamienia książąt i królów Polskich, podług lat ze stosownemi napisami, to jest wchodząc po lewej stronie 18, od Mieczysława I do Kazimierza W^go; po prawej 19, od Ludwika króla Węgierskiego, do Fryderyka Augusta króla Saskiego.

Pałac zwany *Saski*, N° 413a, na miejscu dawnego pałacu królów Saskich, w r. 1842 podług planu Adama Idźkowskiego okazale wystawiony w kolumnadę z dwiema oflicynami (zob. rycinę).

Hotel *Europejski*, N° 414, godny widzenia ze swęj budowli i wewnętrznego urządzenia.

Kamienice w nowszym rodzaju: *Grodzickiego*, na Krak.-Przed., N° 411. — *Bazar Lesserów*, N° 471h, ul. Rymarska. — Bankiera *Lessera*, N° 490 i 91, ul. Miodowa. — *Bazar*, zwany *Gościennym Dworem*, za Żelazną-Bramą, pod N° 960. Mieści w sobie 168 sklepów i tyleż straganów, otoczony zewnątrz i wewnątrz kolumnadą w arkady z lanego żelaza, z ozdobami architektonicznymi. Drugi *Bazar* przy ulicy Granicznej, pod N° 969, przez Jana Kurtza wystawiony. — *Zakłady wodociągów*, pod N° 2798 i 99, nad Wisłą. — *Zakłady gazu*, przy ulicy Książęcej, N° 3041a.

Z pomiędzy budowli fabrycznych, najznakomitsze są: *Fabryka machin parowych i odlewów narzędzi rolniczych*, N° 3041b. — *Młyn parowy mechaniczny*, pod N° 2911 i 12, na Soleu, z piekarnią najlepiej w całej Europie urządzoną, o czterech piecach, za pomocą maszyny parowej działającą, w której wypiekają codziennie 30,000 funtów chleba na sprzedaż publiczną. — *Fabryka dywanów*, przy ul. Czerniakowskićj. — Browary: *Sommer*, przy ulicy Chłodnej, najobszerniejszy w mieście. — *Fabryki powozów*, któremi celuje Warszawa. — *Wyrobów platerowanych*: *Frageta*, przy ulicy Elektorálnej, N° 793. — *Fabryka wyrobów brązowych*, metalicznych i galvano-plastycznych odlewów z cynku, i lakierowanych z blachy, *Karola Mintera*, przy ulicy Śto-Krzyżkićj, N° 1337. — *Płodów chemicznych*: *Hirszman* i *Kijewskiego*, na Soleu, N° 2920b i t. d. — Nakoniec godnemi także widzenia są: *Straż pożarna* z wieżami, czyli strażnicami ogniowemi we wszystkich częściach miasta, lepiej niż w całej Europie urządzona. *Wodotryski*: największy w ogrodzie Saskim, drugi przed Wielkim Teatrem, ozdobiony syrenami i chłopczykami pod dwiema paterami, podług modelu *Kissa* z Berlina z cynku odlane; trzeci pod kolumną króla *Zygmunta*, z Trytonami roboty tegoż *Kissa*; czwarty w rynku Starego-Miasta, z syreną we środku, roboty *Hegla*, tutejszego profesora rzeźby; nadto 16 zdrojów z wodociągu w rozmaitych częściach miasta ozdobnie ustawionych, zasilają wodą wiślaną Warszawę.

Zakłady dobroczynne, — *Towarzystwo Dobroczynności*. W domu własnym przy ulicy Krak.-Przed., N° 370. Założone w ro-

ku 1814 ze składek i ofiar prywatnych, a funduszem rządowym wsparte. Pod zarządem swoim ma: Przytułek ubogich starców i kalek obojój płci; Dom wychowania ubogich sierot, także obojój płci, wzorowo urządony, gdzie uczą nauki religii, czytania, pisanie, oraz zatrudnień rzemieślniczych, jako ogólnie sposobiących do pracy przemysłowej; dziewcząt zaś usług domowych, kuchni i robót ręcznych. Ochrony dzieci pomieszczone w siedmiu domach w różnych częściach miasta, które udzielają przychodzącym dzieciom ubogich rodziców żywność i codzienne schronienie, ucząc początków religii, czytania i lekkich robót ręcznych. Zakład wydawania obiadów za opłatą kop. 2½ i bezpłatnie; tudzież zakład tak zwanej Zupy Rumfordzkiej. Oprócz tego, Towarzystwo opiekuje się biednymi w mieście, udziela im lekarstwa, drzewo i produkta. W przecięciu utrzymuje starców i kalek 346, sierot 185; w ochronkach dzieci obojój płci przychodzących 687; rozdaje codziennie obiadów około 130, a zupy rumfordz. około 140 porcyj.

Szpital Dzieciątka Jezus, przy ulicy Szpitalnej, pod N° 1353, w własnym domu. Najobszerniejszy ze wszystkich, założony w roku 1732 z prywatnych ofiar, zebranych staraniem księdza Piotra Gabryela Baudouin Missyonarza, urządony na nowo w r. 1838. Mieści w sobie: szpital dla biednych; dom wychowania; dom obłąkanych kobiet; sale schronienia w czasie zimy dla przychodzących ubogich i instytut szczepienia ospy. Utrzymuje chorych i kalek 690, dzieci w samym instytucie 75, po wsiach 2,500, razem 2,675; mamek 100, uczennic 67, w ogóle głów 3,532.

Szpital Św. Ducha PP. Marcinkanek. Założony w r. 1442 przez Annę księżną Mazowiecką; tymczasowo mieści się w pałacu zwanym Koszarami Sierakowskiemi, przy ulicy Konwiktorskiej, N° 2181. Utrzymuje chorych 100.

Szpital Św. Rocha, w własnym domu, przy ul. Krak.-Przed., N° 395. Założony w r. 1712 z ofiar zebranych przez bractwo Św. Rocha, przy kościele Św. Krzyża dotąd istniejące. Utrzymuje chorych obojój płci 80.

Szpital Św. Łazarza, w własnym domu przy ulicy Książęcej, N° 1282b. Założony w r. 1595 z ofiar zebranych przez księdza Piotra Skargę Jezuitę, pierwotkowo przeznaczony do leczenia biednych; w roku 1785 zamieniony dla syfilistycznych i w ogóle chronicznych. Przeniesiony do teraźniejszej budowli, wystawionej w r. 1840 podług planu Markoniego. Utrzymuje chorych obojój płci 400.

Szpital Św. Jana Bożego Braci Miłosierdzia, w własnym domu, przy ulicy Bonifraterskiej, N° 2166. Założony w r. 1726, i przeznaczony na leczenie chorób umysłowych, dawania przytułku ubogim obłąkanym, leczenia ludzi pokąsanych przez wściekle

zwierzęta, tudzież utrzymywanie ludzi podejrzanych o obłąkanie. Utrzymuje obłąkanych 75.

Szpital Ewangelicki, w własnym domu przy ul. Karmeliickiej, pod N° 2484. Założony w r. 1652; obecna budowla wystawiona w roku 1837 z ofiar i składek prywatnych. Utrzymuje chorych obojój płci 75.

Szpital Starozakonných, w własnym domu, przy ul. Pokorněj, pod N° 2214b. Założony w r. 1836. Utrzymuje chorych obojój płci 380.

Instytut Oftalmiczny w domu własnym, przy ulicy Marszałkowskiej, N° 1381. Założony w r. 1826. Leczy tylko cierpiących na oczy; utrzymuje chorych obojój płci 15.

Instytut czyli Dom główny Siostr Miłosierdzia Św. Kazimierza, w domu własnym, przy ulicy Tamka, N° 2858. Założony w roku 1659 przez królową Maryą-Ludwikę, żonę króla Jana Kazimierza. Mieści w sobie: główny zarząd Siostr Miłosierdzia, nowicyat, przytułek zgrzybiałych Siostr i dom wychowania biednych dziewcząt. Utrzymuje Siostr 40, sierot płci żeńskiej 110.

Instytut Głuchoniemych i Ociemniałych, w domu własnym, przy ul. Wiejskiej, N° 1736 i 37. Założony w r. 1817 przez ś. p. X. Jakóba Falkowskiego, kanonika; urządzony podług najnowszej metody i wzorowo utrzymany. Dzieli się na dwa oddziały: jeden dla głucho-niemych, a drugi dla ociemniałych. Jedni jak i drudzy odbierają tu odpowiednie wychowanie. Utrzymuje głucho-niemych 96, ociemniałych 7. Oprócz nauk zastosowanych do metody, uczniowie Instytutu obojój płci zajmują się nadto wszelakimi rękodzielami, do czego osobne są na ten cel urządzone pracownie rozmaitych robót kobiecych dla dziewcząt, a dla chłopców: introligatorskie, tokarskie, stolarskie, krawieckie, szewskie i t. d. Instytut oprócz stypendystów rządowych utrzymuje i pensyonarzy, którzy mają oddzielne od pierwszych, lecz wspólne dla siebie mieszkanie i stół, razem z osobami do zarządu i nauki należącemi; nauki pobierają wszyscy razem i po za szkołą pod tym samym co stypendyści zostają dozorem. Kandydaci przyjmowani są nie młodszy jak lat 8, a nie starszy jak lat 14. Od wstępujących do Instytutu wymaganem jest, aby oprócz głuchoty i braku wzroku, mieli zdrowy umysł w zdrowym ciele. Przy zapisie trzeba złożyć metrykę urodzenia i świadectwo lekarza z odbytej szczepionej lub naturalnej ospy. Pensyonarze obowiązani są sprzątać sobie odzież uniformową, obuwie, bieliznę i pościel. Oplata roczna wynosi Rs. 180, w ratach półrocznych z góry do kassy Instytutu wnoszonych. Jeżeliby zaś pensyonarz poprzestał na żywności stypendystów, w takim razie oplata roczna wynosi Rs. 100; dla zapewnienia której trzeba złożyć deklaracją ro-

dziców lub opiekunów, dla zagranicznych poręczoną przez osobę w kraju zamieszkałą i posiadającą odpowiedzialność majątkową. Deklaracya ta obejmować powinna zapewnienie regularnej dostawy odzieży, obuwia, bielizny i pościeli, w ilości przez Instytut wskazanej, oraz zapewnienie zabrania z Instytutu pensyonarza w każdym czasie za wezwaniem o to przez zwierzchność miejscową. Czas pobytu pensyonarza w Instytucie zależy od stopnia zdolności jego umysłowych, które gdy są odpowiednie trwa najmniej lat 6; wszakże skrócenie lub przedłużenie tegoż, zależy od woli rodziców lub opiekunów, jeżeli stan zdrowia i postępowanie pensyonarza nie staną dla niego na przeszkodzie. Choroby nieuleczone i wady poprawić się nie mogące, nadają prawo zwierzchności tutejszej do wydalenia pensyonarza w każdym czasie. Examina i popisy uczniów odbywają się publicznie co rok w końcu czerwca lub na początku lipca.

Szpital miejski Starców Św. Ducha i Panny Maryi, przy ulicy Przyrynek, N° 1884. Najdawniejszy w Warszawie, w roku 1388 oddany pod zarząd miasta. W r. 1821 połączony z domem przytulku Panny Maryi, odtąd ma nazwisko: Domu schronienia czyli Szpitala starców. Przyjmuje ubogich w wieku, pochodzących z Warszawy, za jednorazową opłatą Instytutowi Rs. 90. Utrzymuje starców obojój płci 71.

Dom przytulku i pracy, przy ul. Wolskiej, N° 3102. Z funduszu zapisanego przez ks. Stanisława Staszica, założony w roku 1829. Tu oddawani są ludzie biedni nie mający zatrudnienia, bez paszportów, włóczęgi i żebraki. W czasie zimy tu urządzane są także sale dla przychodzących biednych. Utrzymuje osób obojój płci 200.

Dom przytulku ubogich gminy Ewangelickiej, przy ulicy Królewskiej, N° 1066. Założony w roku 1839. Utrzymuje starców i kalek płci obojój 50.

Dom przytulku sierot i ubogich Starozakonnych, przy ul. Wolskiej, N° 3096. Założony w r. 1846 ze składek i ofiar współwyznawców. Utrzymuje starców 60, dzieci 100.

Instytut moralnie zaniedbanych dzieci w Królikarni, w własnym domu. Założony w roku 1820 staraniem Radzcy Tajnego hr. Fr. Skarbka. Przeznaczony na początkowe wychowanie dzieci ze-psutych obyczajów. Utrzymuje dzieci 50.

Apteki. — Ogółem jest 31, z tych najcelniejsze: Heinricha, ulica Senatorska, N° 473; Wenera, ulica Długa, N° 544; Lesińskiego, ul. Przejazd, N° 643; Koopego, ul. Nowy-Świat, N° 1259a; Steinera dawniej Celińskiego, ulica Krakow.-Przedm., N° 448.

Doktorzy. — W ogóle znajduje się w Warszawie praktykujących doktorów 110. Przytaczamy adressa niektórych najobszer-

niejszą praktykę mających, jakeimi są: pp. Bęciewicz Jan, ulica Nowy-Świat, N° 1241; Bortkiewicz Józef, ul. Pańska, N° 1229; Chalubiński Tytus, ul. Bielańska, N° 604; Flamm Dawid, ulica Freta, N° 274; Groer Franciszek, ul. Nalewki, N° 2249; Helbich Adam, ulica Długa, N° 544; Hirsberg Wilhelm, ul. Nowy-Świat, N° 1266; Janikowski Andrzej, ul. Podwale, N° 497; Koeler Ludwik, ul. Nowo-Senatorska, N° 477; Korzeniowski Hippolit, ulica Krak.-Przed., N° 395; Kosztulski Jan, ul. Freta, N° 275; Kryszka Antoni, ul. Krak.-Przed., N° 395; Kulesza Jan, ul. Senatorska, N° 460; Langowski Marcelli, ulica Senatorska, N° 471f; Leo Leopold, ul. Miodowa, N° 496; Lebel Ignacy, ulica Nowy-Świat, N° 1314; Le Brun Alexander, ul. Krak.-Przed., N° 412; Liebchen Jan, ul. Śto-Krzyzka, N° 1344; Natanson Ludwik, ul. Graniczna, N° 1077d; Oczapowski Jan, ul. Krak.-Przed., N° 413; Ossakowski Jan, ul. Konwiktorska, N° 2181; Pilecki Antoni, ul. Miodowa, N° 481; Podowski Henryk, ulica Książęca, N° 1751; Rosenthal Dawid, ul. Nalewki, N° 2242; Stankiewicz Józef, ul. Śto-Jerska, N° 1777; Wolff Maurycy, ul. Długa, N° 547; Zachorowski Dominik, ul. Bracka, N° 1585.

Dentyści. — Anns Jan, ul. Krak.-Przed., N° 451; Elsner, ul. Krak.-Przed., N° 411; Oppenheim, ul. Krak.-Przed., N° 377.

Instytut wód mineralnych. — Są dwa tego rodzaju zakłady urządzone podług Dra Struve: jeden w ogrodzie Saskim, z wspólnym gmachem podług planu budowniczego Markoniego, na wzór łaźni Dyoklecjana w r. 1847 wystawionym, z obszerną galerią 127 łokci długości, a 13 szerokości mającą. Drugi dawniejszy, założony w r. 1827, jest przy ogrodzie Krasieńskim, przy ulicy Długić, N° 556, w ogrodzie za pałacem Dueckerta. Oba otwarte są z ustaleniem się ciepłego powietrza i trwają do późnej jesieni. W jednym i drugim muzyka z dobranych artystów złożona, co ranek uprzyjemnia spaceru leczącym się i używającym przechadzki.

Cmentarze. — W Warszawie jest pięć cmentarzy dla pięciu wyznań z osobna: *Rzymsko-katolicki*, na Powązkach, pod N° 26a. Założony w r. 1790, rozszerzany kilkakrotnie, ostatnio w r. 1846, ze wszystkich najobszerniejszy, z kościołem Św. Karola, wystawionym w r. 1793; w którego wielkim oltarzu jest bardzo piękny obraz pędzla Józefa Wall, Warszawianina, wyobrażający Św. Karola Boromeusza w obłokach, wielkości prawie naturalnej, u spodu zaś odmalowane jest zdarzenie porwania króla Stanisława Augusta w r. 1771 przez konfederatów. Cmentarz ten ma katakumby murowane, liczne i piękne grobowce z marmuru, ciosu i żelaza lanego: z których najpiękniejsze: nagrobek Ant. Mianowskiego z żelaza, a z ciosu Alexandra Janickiego muzyka, przedstawiający kobietę płaczącą, opartą o drzewo napół ścięte: jedna z najlepszych ro-

bót Malińskiego. Mnóstwo drzew przyozdabia piękne to miejsce, a pod względem urządzenia i porządku jest wzorowo i bardzo starannie utrzymywanym. — *Prawosławny* za rogatkami Wolskiemi. Założony w roku 1841, z kościołem Matki Boskiej Włodzimierskiej, mającym po obu stronach ścian wewnątrz na marmurowych piedestałach sześć wielkich miedzianych platerowanych tablic, na których wybite są czarnemi głoskami szczegółowe dzieje wojny Polskiej w roku 1831. — *Ewangelicki*, założony w r. 1792, przy ulicy Młynarskiej, N° 3106d, podobnie piękne ma nagrobki, z których najwytworniejsze są: Breunigowej Kларыssy i Dra Malcza Fryderyka-Wilhelma. — *Starozakonnych*, przy tejże ulicy, obok poprzedniego; zaś pomiędzy cmentarzem Ewangelickim a żydowskim, znajduje się cmentarz *Muzułmański*, założony w r. 1840 dla wyznawców Mahometańskich.

Okolice.—Do miejsc nieco odleglejszych od miasta, a zasługujących na zwiedzenie, należą:

Mokotów, starożytna wieś, dziś podzielona na liczne kolonie, z kościołem pod wezwaniem Narodzenia N. Maryi Panny, wystawionym w r. 1856 przez p. Xawerego Pusłowskiego i ze składek, podług planu Ignacego-Leopolda Essmanowskiego. W niewielkiej, lecz pięknej tej świątyni znajduje się ołtarz po stronie epistoly, ponad którym miejsce obrazu zastępuje pyszne różnokolorowe okno, całe zajęte wizerunkiem Najświętszej Panny z Dzieciątkiem Jezus na ręku, w szkłe wypalaném (*vitraux*), wykonane w Paryżu. Niedaleko od kościoła, w jednej z najobszerniejszych kolonij, należącój do p. Fr. Szustra, wznosi się pałac wystawiony w r. 1780 przez księżnę Elżbietę Lubomirską, starannie przez terażniejszego właściciela odnowiony i bardzo gustownie ozdobiony. Są tu piękne obrazy, znakomitój wartości starożytny flamandzki gobelin, wytworne figury z alabastru sprowadzone z Rzymu: Amor i Psyche, wybornie robione; śliczny biust Napoleona I z białego kararyjskiego marmuru, dzieło współczesne doskonałego dłuta, billard po księciu Józefie Poniatowskim i t. d. Za pałacem jest obszerny i bardzo piękny park, przez pierwszą właścicielkę założony, z starożytnemi drzewami, między którymi odznaczają się rzadkiej wysokości i grubości tuje i platany. W Mokotowie w porze letniej urządzone są mieszkania do wynajęcia dla osób przenoszących się z miasta dla użycia świeżego powietrza, a takich lokalów w kolonii p. Szustra jest 20, po cenie od Rs. 30—300 na cały przeciąg czasu.

Wierzbno.—Jedno z najprzyjemniejszych miejsc w okolicach Warszawy, o 3 wiorsty od miasta odległe; w r. 1840 przez Dra Ludwika Sauvan urządzone na zakład leczenia zimną wodą podług metody Priessnitza w Graefenbergu, zostający od r. 1853

pod nowym zarządem. Nie masz zakładu hydroterapeutycznego w Europie, któryby równie w korzystnym stopniu przedstawiał główne warunki skutecznego leczenia podług tej metody, jakim jest zakład w Wierzbnie, mający i dobrą nadzwyczaj wodę i stosowne potemu powietrze. Na wysokim lewym brzegu Wisły położone, słynie oddawna świeżem i zdrowem powietrzem; ma też rozkoszne widoki na Wisłę, Łazienki, Czerniaków, a nawet na błonia i gaje zawiślańskie: nadewszystko zaś posiada źródło przewyborniej wody nadzwyczaj czystej, bardzo przyjemnego i ożywiającego smaku. Są tam urządzone osobne domki i mieszkania dla osób pobierających kuracyą, ze wszelkimi wygodami zastosowanemi do potrzeb i metody leczenia.

Królikarnia, śliczna willa z pałacem otoczonym ogrodem, w guście włoskim, podług planu Dominika Merlini w roku 1786 wystawionym; własność p. Franciszka-Xawerego Pusłowskiego.

Czerniaków, wieś o pół mili odległa, z kościołem i klasztorem OO. Bernardynów, słynie z odpustu corocznie w maju na Św. Bonifacego Męczennika przypadającym, w którymto czasie wszyscy prawie pobożni mieszkańcy Warszawy, przez całą oktawę pieszo lub w powozach tłumnie się udają. Kościół wraz z klasztorem wystawił Stanisław Lubomirski marszałek Wielki Koronny, w roku 1691; do którego w czasie pobytu swego w Rzymie, otrzymawszy w darze od papieża Innocentego XI zwłoki Św. Bonifacego, sprowadził je tutaj z nadzwyczajnem nabożeństwem i złożył w r. 1694 pod wielkim ołtarzem, gdzie się dotąd znajdują. Jednocześnie wyjednał od tegoż papieża szczególne łaski i odpusty dla tego miejsca, które zaczęły ściągać lud wierny do Czerniakowa. Odtąd też zaczęły się majowe pielgrzymki do świętego miejsca, które od 163 lat nieprzerwanie trwają.

Natolin, letni pałacyk wpośród parku, w cudownem położeniu, hrabiów Augustów Potockich; z pomnikiem z kamienia hr. Natalii Potockiej, dobrego dluta Kaufmana.

Willanów, obszerna i wspaniała wieś z wielkim pałacem, wystawionym przez króla Jana III Sobieskiego w r. 1680, podług planu Józefa Belloti w guście włoskim: rozkoszne i ulubione mieszkanie tego monarchy, w którym najczęściej przebywał i tu umarł w r. 1696. Dziś należy do hr. Augustów Potockich, którzy nie tylko pałac w pierwotnym stanie utrzymują, ale go znakomicie odnowieniem i stosownem przystrojeniem ozdobili. Jestto najpiękniejszy w całej Polsce pałac z rozległym i bogatym w drzewa i cieplarnie ogrodem, z wodotryskami i kaskadami, z pysznym tarassem, z którego się najlepiej cały pałac przedstawia. Wewnątrz wspaniałe pokoje przechowują mnóstwo dawnych pamiątek po królu Sobieskim: biurko mozaikowe, dar papieża Innocentego XI; roz-

maite zegary ówczesne, meble, obicia, sprzęty; kosztowne wyroby ze srebra, kryształu, kości słoniowej, bursztynu, porcelany, i wazy etruskie. Liczna galerya obrazów, w znakomite dzieła malarzkie obfitująca, rzadki i obfity zbiór dawnych portretów rodzinnych; posągi marmurowe, popiersia, płaskorzeźby. Tak zwane pokoje chińskie, w których wszystko co tam się znajduje z tego kraju pochodzi: jedyny zbiór tego rodzaju w Polsce; zamożna biblioteka i t. d. Wstęp do pałacu dla publiczności w każdym czasie dozwolony, za zgłoszeniem się do służby miejscowej.

Z drugiej strony Warszawy następne są miejsca do zwiedzenia:

Marymont. W pięknym tém ustroniu, leżącym na północ Warszawy, wystawiony był za czasów Jana III Sobieskiego letni pałacyk dla królowej Maryi Kazimiery, jego małżonki, i od jej imienia Maryi górą, czyli z francuzka Marymontem nazwany. Piękny pałacyk na wzgórzu wzniesiony, z wspaniałym widokiem na okolicę, dotąd w porządnym utrzymuje się stanie. Od panowania Stanisława Augusta, Marymont stał się ulubioną przechadzką dla Warszawian, zaś od r. 1820 znacznie to miejsce przyozdobioném zostało wyprowadzeniem drogi bitéj od rogatek, łączącej się z wiodącą ponad Wisłą do Bielan, co nie mało przyczynia się do zaludnienia okolicy. W końcu lasku nad stawem urządzona jest tak zwana *Kaskada*, razem z domem służącym do zabawy, w którym napojów i posiłków wszelakich, szczególniej w porze letniej, dostać można. Niżej dawnego pałacu mieści się *Instytut gospodarstwa wiejskiego i leśnictwa*, od roku 1818 założony, którego gmachy dla uczniów i laboratoria w r. 1844 ukończone zostały. Z przeciwnéj strony lasku, bliżej drogi wiodącej do Młocin, znajduje się dość obszerna winnica i ogrody przeznaczone do praktyki uczniów tegoż Instytutu, które po większej części przez nich są uprawiane. Zresztą rozrzucone przy drodze publicznej domki, dodają temu miejscu wiele ozdoby.

Pomiędzy innemi zasługują na wspomnienie *Grossów*, bliżej Warszawy położony, piękny dom letni wraz z ogrodem, noszący nazwisko pierwszego nabywcy, urządzony na mieszkanie dla osób pragnących w letniej porze świeżém oddychać powietrzem, lub pobierać zimne kąpiele.

Toż samo przeznaczenie ma śliczna kolonia *Ruda*, własność p. Karola Mintra. W bliskości tejże, przy drodze wiodącej do Bielan, znajduje się folwark podobnież zwany *Rudą*, wzorowo urządzony i zagospodarowany, a służący do praktyki agronomicznej uczniów tutejszego Instytutu.

Bielany, o małą milę od Warszawy, wpośród lasku na wzgórzu istniejący kościół i klasztor czyli Erem OO. Kamedulów, od

ich ubioru białego Bielanami przezwany. Założony w roku 1639 przez Króla Władysława IV, dopiero w r. 1667 został ukończony. Świątynia niewielka w formie krzyża, ze sklepieniem ozdobioném sztukaterią, skromna lecz gustowna i dobrze oświetlona. W wielkim oltarzu niezły obraz Najświętszej Panny Maryi Niepokalanego Poczęcia, po lewej ręce którego kapliczka, a nad nią zawieszony obraz Św. Bonifacego, Arcybiskupa i Męczennika, ucznia Św. Romualda. Obraz ten pochodzi z daru króla Jana Kazimierza, sprowadzony zaś tu był w roku 1673 z Warszawy z wielką uroczystością i assistencyą tłumu pobożnych w drugi dzień Zielonych Świątek, i odtąd każdą rocznicę tego przeniesienia kościół tutejszy solenném nabożeństwem, a mieszkańcy Warszawy i jój okolicę tłumnym zebraniem się obchodzą. W dwóch kaplicach po obu stronach kościoła znajdują się dwa wielkiej wartości obrazy, pędzla Fr. Smuglewicza, wyobrażające Św. Jana Nepomucena i ŚŚ. Romualda i Benedykta; zaś w górze umieszczono 12 Apostołów, szkoły włoskiej, wcale dobrze malowanych. Za wielkim oltarzem w chórze godną jest widzenia rzeźba z kości słoniowej, przedstawiająca obnażenie Jezusa Chrystusa: szkoda tylko iż w wielu miejscach już jest nadpsuta. W słupie na lewo od tegoż oltarza, w szafie w murze wyżłobionej, pokazują zachowane w niej serce króla Michała Korybuta i matki jego księżnej Jeremiaszowej Wiśniowieckiej. Przy wejściu do zakrystyi trzy fresca na suficie malowane, przedstawiają całopalenie króla Salomona, zaś w kapitularku podobnie na suficie, Chrystus Pan w Ogrójcu. Nadto znajdują się w kościele portrety królów polskich i ich rodzin, począwszy od Władysława IV, z wyjątkiem Stanisława Augusta, przez współczesnych malarzy wykonane, oraz kilka nagrobków, pomiędzy któremi najlepszy: Jana Kazimierza Brzezińskiego podkomorzego nurskiego, którego kosztem kościół ostatecznie był ukończony. Pomieszkania księży składają się z trzynastu małych domków, naokoło kościoła będących: dwa pierwsze stawiane były na mieszkanie królów Władysława IV i Jana Kazimierza, za których przykładem poszli i wielcy panowie ówczesni, a każdy prawie z nich miał w lasku Bielańskim osobną swoją pustelnię. Domki te zatem są historyczną po znakomitych w historii rodzinach pamiątką. Dotąd też nad każdym umieszczony herb, snycerską robotą z napisem u dołu, ich pochodzenie wskazuje, wewnątrz zaś rozmaite sprzęty, krzesła i fotele po dawnych mieszkańcach starannie się tutaj przechowują, a niektóre z nich są bardzo wytwornej i gustownej roboty. Wewnętrzny układ tych domków jednakowy we wszystkiem: każdego otacza oparkaniony ogródek, drzwi wchodowe prowadzą do małej sionki, na lewo drzwi do celi, za nią mały pokoik na

skład sprzętów, na prawo mała kapliczka z ołtarzem. W jednym z nich, należącym niegdyś do Jana Szembeka biskupa warmijskiego, wystawionym w roku 1733, godny jest uwagi współczesny piec z kaflí porcelanowych, bardzo dobrze zachowany, w kształcie wieży zwężonej u góry, ozdobiony rozmaitemi malowidłami na niebiesko na każdym kaflu, i herbami pierwotnego właściciela. Zwiedzający Bielany nie opuszczają jeszcze jednéj tutaj pamiątki, która jest na cmentarzu od strony wschodniéj kościołka: jestto skromny nagrobek podmurowany, a na tym kamień ciosowy z napisem: „Stanisław Staszic, urodzony 1755 r. 20 stycznia, 1826 r. umarł.

Spis abecadłowy ulic, gdzie są położone, jak rozległe i do jakiego należą cyrkułu:

Alea Ujazdowska, zaczyna się od placu przed kościołem Św. Alexandra, a prowadzi do rogatek Belwederskich; zajmuje numera domów od 1713—23, należy do cyrkułu IX.

Alexandrya, pomiędzy ul. Tamką i Obozną; zajmuje numera 2767—83, cyr. X.

Bagno, na końcu Śto-Krzyżkiéj, pomiędzy Śto-Krzyżką a Twardą; nr. 1244 lit. a do b, cyr. VIII.

Bednarska, pomiędzy Krak.-Przed., prowadzi do mostu na Wiśle; nr. 2669—90b, cyr. XI.

Belwederska, pomiędzy Aleą a rogatkami, zaczyna się za palacem Belweder; nr. 3064—69c, cyr. IX.

Biała, na końcu Elektoralnéj, pomiędzy Elektoralną a Ogrodową; nr. 884—90, cyr. VII.

Białoskórnicza, na dole Nowego-Zjazdu do mostu, między ulicami Pustą a Źródłową; nr. 2622—28, cyr. I.

Białańska, pomiędzy Wierzbową, Senatorską i Długą; numer 593—611, cyr. III.

Boczna, pomiędzy Źródłową a Garbarską, na dole Nowego-Zjazdu; nr. 2608—9, cyr. I.

Boleść, na końcu Mostowéj, pomiędzy ulicami Rybaki i Bugaj ku Wiśle; nr. 2582—84, cyr. II.

Bonifraterska, pomiędzy Franciszkańską a Pokorną; numer 2157—67, cyr. IV.

Bracka, od placu przed kościołem Św. Alexandra, pomiędzy Nowym-Światem a Chmielną; nr. 1576—92, cyr. X i XI.

Browarna, ku Wiśle z tyłu palacu Kazinirowskiego, pomiędzy Obozną a Furmańską; nr. 2715—36, cyr. XI.

Brzozowa, pierwsza boczna na końcu ulicy Mostowéj, pomiędzy Mostową a tak zwaną Gnojową Górą; nr. 200 do 218, cyr. I.

Bugaj, pomiędzy Mostową a Gnojną, nad Wisłą; nr. 2585 do 2604, cyr. I.

Ceglana, idzie się przez Grzybów, pomiędzy ulicą Ciepłą a Żelazną; nr. 1117—22, cyr. VIII.

Celna, dawniej zwana Gnojowa Góra, pomiędzy Brzozową a rynkiem Starego-Miasta; zajmuje jeden tylko nr. 199, cyr. I.

Chłodna, za kościołem Św. Karola, pomiędzy Elektoralną a rogatkami Wolskiemi; nr. 891—934, cyr. VII.

Chmielna, trzecia boczna od początku Nowego-Światu, pomiędzy Nowym-Światem a Twardą; nr. 1523—65, cyr. VIII i X.

Ciepła, idzie się przez Grzybów, pomiędzy Twardą a Grzybowską; nr. 1106—8a i b, cyr. VII.

Czarna, pierwsza boczna za kościołem XX. Franciszkanów, ku Bonifratrom, pomiędzy Franciszkańską a Bonifraterską; numer 2176—80, cyr. IV.

Czerniakowska, za szpitalem Św. Łazarza, pomiędzy Książącą a rogatkami Czerniakowskiemi; nr. 2988—3063, cyr. IX.

Czysta, pomiędzy Krak.-Przed., a Wierzbową; na tę ulicę wychodzą boki domów rządowych placu Saskiego, hotelu Europejskiego, pałacu hr. St. Potockiego, oraz nowej kamienicy i ogrodu dawniej Steinkellera dziś Sarneckiego, cyr. XI.

Daniłowiczowska, pomiędzy Bielańską a Senatorską; numer 615—23, cyr. III.

Długa, pomiędzy Freta i Przejazd; nr. 540—92, cyr. III.

Dobra, nad Wisłą, pomiędzy Maryensztadem a Gęstą; numer 2795—2814, cyr. X i XI.

Drewniana, nad Wisłą, pomiędzy Topiel a Zajęczą; nr. 2817 do 2820, cyr. X.

Dunaj, pomiędzy rynkiem Starego-Miasta a Piwną, oraz Podwalem; nr. 133—55, cyr. I.

Dziekania, za kościołem Św. Jana, pomiędzy Kanonią a kościołem Św. Jana; nr. 88—90, cyr. I.

Dziekanka, obok kościoła XX. Karmelitów, pomiędzy Bednarską a Krak.-Przed.; nr. 2667—68, cyr. XI.

Dzielna, za Kom. Spraw Wewn., wprost ulicy Dzikiej, ku okopom; nr. 2358—75, cyr. VI.

Dzika, wprost gmachu Dyrekcji Ubezpieczeń, pomiędzy Nowolipkami, ku Powązkom; nr. 2302—24, cyr. VI.

Elektoralna, za Bankiem, pomiędzy Senatorską i Rymarską; nr. 745—97, cyr. VII.

Franciszkańska, za kościołem XX. Franciszkanów, pomiędzy Zakroczymską a Gęsią; nr. 1793—819, cyr. IV.

Freta, pomiędzy Długą a Nowém-Miastem; numer 248—80, cyrkuł II.

Furmańska, pomiędzy Browarną a Bednarską; nr. 2691 do 2704, cyr. XI.

Garbarska, na dole Nowego-Zjazdu, pomiędzy Maryensztadem a Pustą; nr. 2610—20, cyr. I.

Gęsia, w przedłużeniu Franciszkańskiej ku okopom; nr. 2285 do 2301, cyr. VI.

Gęsta, za ogrodem pałacu Kazimirowskiego, pomiędzy Browną, w górę ku kościołowi PP. Wizytek; nr. 2737—42; c. XI.

Gnojowa-Góra, zobacz Celna.

Gnojna czyli Gnojowa, za Gościunym-Dworem, pomiędzy Krochmalną a Twardą; nr. 975—85, cyr. VII.

Gołębia czyli Nowomiejska, pomiędzy rynkiem Starego-Miasta a Freta; nr. 156—79, cyr. I.

Górna, pomiędzy Czerniakowską a Wiejską; nr. 2985—87b, cyrkuł IX.

Graniczna, pomiędzy Królewską a placem za Żelazną-Bramą; nr. 964—72, cyr. VII.

Grodzka, pomiędzy Zamkiem a Krak.-Przed.; nr. 363—5, c. I.

Grzybowska, za Gościunym-Dworem, pomiędzy Gnojną a okopami, ku rogatkom Wolskim; nr. 1017—61, cyr. VII.

Hoża, za placem kościoła Św. Alexandra, pomiędzy Aleą a Marszałkowską; nr. 1676—86, cyr. IX.

Jasna, za szpitalem Dzieciątka Jezus, pomiędzy Śto-Krzyżką a Szkolną; nr. 1362—66; cyr. X.

Jerozolimska, pomiędzy Czerniakowską a rogatkami Jerozolimskimi; nr. 3070—71m, cyr. VIII.

Jezuicka, za kościołem Św. Jana, pomiędzy Kanonią a rynkiem Starego Miasta; nr. 70—74, cyr. I.

Inflancka, druga boczna od Bonifraterskiej, pomiędzy Bonifraterską a Pokorną; nr. 2094—103, cyr. V.

Kacza, przed okopami, ku rogatkom Wolskim, pomiędzy ulicą Wolność a okopami; nr. 2508—13, cyr. VI.

Kamienne-Schodki, za rynkiem Starego-Miasta, pomiędzy Brzozową a Krzywém-Kołem; nr. 2605—7, cyr. I.

Kanonia, za kościołem św. Jana, pomiędzy Jezuicką a Dziekanią; nr. 75—87, cyr. I.

Kapitulna, wprost kościoła XX. Kapucynów, pomiędzy Podwalem a Miodową; nr. 535—39, cyr. III.

Karmelicka, obok kościoła XX. Karmelitów na Lesznie, pomiędzy Lesznem a Młyną; nr. 2482—84, cyr. VI.

Kłopot, od placu Broni ku Powązkom, w przedłużeniu Bonifraterskiej; nr. 2143—56, cyr. V.

Konwiktorska, wprost placu Cytadelli, pomiędzy Bonifraterską a Zakroczymską, nr. 2181—83, cyr. IV.

Kościelna, za kościołem Panny Maryi, pomiędzy Nowo-miejską a Rybaki; nr. 1878—81, cyr. II.

Koszyki, pomiędzy Piękną a Marszałkowską, ku dawnemu cmentarzowi Ujazdowskiemu, nr. 1753*a* do *d*, cyr. VIII.

Kozia, pomiędzy Senatorską a Krak.-Przed., nr. 624—626, cyr. XI.

Koźla, za kościołem XX. Franciszkanów, pomiędzy Freta a Franciszkańską; nr. 1820—25, cyr. IV.

Krakowskie-Przedmieście, pomiędzy Grodzką a Nowym-Świątem; nr. 366—458, cyr. XI.

Krochmalna, za Żelazną-Bramą, pomiędzy Guojną ku rogatom Wolskim; nr. 986—1016, cyr. VII.

Królewska, wprost kościoła PP. Wizytek, pomiędzy Krak.-Przed. a Graniczną; nr. 1062—76, cyr. VIII i X.

Krucza, pomiędzy Aleją Jerozolimską a Mokotowską; nr. 1712, cyrkuł IX.

Krzywe-Kolo, za rynkiem Starego-Miasta, pomiędzy Gołębią a Brzozową; nr. 180—98, cyr. I.

Książęca, przy końcu Nowego-Świata, trzecia boczna po lewej stronie, pomiędzy Nowym-Świątem a Czerniakowską, nr. 1742 do 1752; cyr. IX.

Leszczyńska, nad Wisłą, w przedłużeniu Oboźnej, pomiędzy Browarną a Topiel; nr. 2784—94*b*, cyr. X.

Leszno, pomiędzy Przejazd a Rymarską; nr. 654—737, cyr. VI.

Lipowa, za ogrodem pałacu Kazimirowskiego, pomiędzy Browarną a Wisłą; nr. 2745—54, cyr. IX.

Łucka, pomiędzy Żelazną a okopami; nr. 1148—64, cyr. VIII.

Maryensztad, wprost kolumny Zygmunta III, pomiędzy Krak.-Przed. a Wisłą; nr. 2640—60, cyr. I, IX i XI.

Marszałkowska, wprost ogrodu Saskiego, pomiędzy Królewską a rogatkami Mokotowskiemi; nr. 1370—404, cyr. VIII.

Mazowiecka, naprzeciw kościoła Ewangelickiego, pomiędzy Królewską a Śto-Krzyżką; nr. 1346*d*—52*b*, cyr. X.

Miła, naprzeciw placu Moranowskiego, pomiędzy Nalewkami a Dziką; nr. 2274—84*b*, cyr. V.

Miodowa, pomiędzy Senatorską a Długą; nr. 481—96, cyr. III.

Młynarska, naprzeciw cmentarza wyznań Ewangelickich, pomiędzy Wolską a okopami; nr. 3104—106*xxx*, cyr. VII.

Mokotowska, wprost kościoła Św. Alexandra, pomiędzy Aleją a Hożą; nr. 1655—75, cyr. IX.

Moranowska, za kościołem XX. Bonifratrów, pomiędzy Bonifraterską a Dziką; nr. 2190, 2213, cyr. V.

Mostowa, wprost kościoła po-Paulińskiego, pomiędzy Freta a Bolesć, nad Wisłą; nr. 219—47*b*, cyr. I.

Mularska, pomiędzy Bednarską a Furmańską; nr. 2705—14, cyrkuł XI.

Mylna, pomiędzy Przejazd a Karmelićką; nr. 2478—81*b*, c. VI.
 Nalewki, wprost Bielańskićj, pomiędzy Długą a Moranowską;
 nr. 2235—64, cyr. III, IV i VI.

Niecala, wprost pawilonów Teatru Wielkiego, pomiędzy
 Wierzbową a ogrodem Saskim, nr. 614*c* do *m*, cyr. XI.

Niska, pomiędzy Pokorną a okopami; nr. 2269—73*c*, cyr. VI.

Nowa, pomiędzy Mazowiecką a Zielną; nr. 1066*a* do *o*, c. X.

Nowiniarska, za placem Krasińskich, pomiędzy Śto-Jerską
 a Franciszkańską; nr. 1770—71*b*, cyr. IV.

Nowogrodzka, pomiędzy Bracką a Marszałkowską; nr. 1593
 do 1609, cyr. IX.

Nowolipie, pomiędzy Przejazd a Żytną; nr. 2407—77, cyr. VI.

Nowolipki, naprzeciw ogrodu Krasińskich, pomiędzy ulicami
 Nalewki a Wolność; nr. 2376—406, cyr. VI.

Nowo-Senatorska, pomiędzy Senatorską a Trębacką; numer
 476*b*—477*b*, cyr. XI.

Nowo-wiejska, wprost placu przed szpitalem Ujazdowskim,
 pomiędzy Aleą a Marszałkowską; nr. 1754—54*i*, cyr. VIII.

Nowy-Świat, za statuą Kopernika, pomiędzy Krakowskićm-
 Przedmieściem a placem przed kościołem Św. Alexandra; numer
 1245—321, cyr. IX i X.

Oboźna, wprost statuy Kopernika, pomiędzy Krak.-Przedm.
 a Browarną ku Wiśle; nr. 2765—66, cyr. X.

Orodowa, pomiędzy Solną a okopami; nr. 821—83, cyr. VII.

Okopowa, wprost palacu Belwederskiego, pomiędzy Aleą
 a rogatkami Mokotowskićmi; nr. 1761—63, cyr. IX.

Okrąg, ku Wiśle, pomiędzy Czerniakowską a Ludną; numer
 2977—73, cyr. IX.

Ordynacka, pomiędzy Nowym-Światem a Tamką; nr. 2872
 do 2875, cyr. X.

Orla, pierwsza boczna po prawćj stronie Banku, pomiędzy
 Elektoralną a Leszno; nr. 798—804, cyr. VII.

Pańska, w końcu Śto-Krzyżkićj, pomiędzy Wielką a okopami;
 nr. 1174—243, cyr. VIII.

Pawia, pomiędzy Dziką a okopami; nr. 2325—57, cyr. VI.

Piekarska, pomiędzy Piwną a Rycerską; nr. 120—32, cyr. I.

Piękna, wprost szpitala Ujazdowskiego, pomiędzy Wiejską
 a Aleą Jerozolimską, ku rogatkom; nr. 1755—60, cyr. VIII i IX.

Pieszna, za kościołem Panny Maryi, pomiędzy ulicą Rybaki;
 nr. 1873—877, cyr. II.

Piwna, wprost placu przed Zamkiem, pomiędzy Ślepą a Du-
 najem; nr. 91—118, cyr. I.

Podwale, wprost kolumny Zygmunta III, pomiędzy Senator-
 ską a Nowomiejską; nr. 497—534, cyr. I.

Pokorna, naprost placu Moranowskiego a placem Broni; nr. 2214—34, cyr. V.

Poprawa, obacz Bolesć.

Powązkowska, pomiędzy Dziką a cmentarzem Powązkowskim; nr. 20—30, cyr. VI; początkowe zaś numera należą do gminy Powązek.

Prosta, przez Grzybów, pomiędzy Twardą a okopami; numer 1165—72, cyr. VIII.

Próżna, pomiędzy Królewską a Marszałkowską; na tę ulicę wychodzą boki posesyi nr. 1064, 1065 i 1066, cyr. VIII.

Przebieg, pomiędzy Bonifraterską a Moranowską; na tę ulicę wychodzą boki posesyi nr. 2160, 2190 i 2191, cyr. III.

Przechodnia, wprost Banku, pomiędzy Rymarską a Elekto-ralną; nr. 949—54, cyr. VII.

Przejazd, pomiędzy Rymarską a Nowolipkami; nr. 643—53, cyrkuł VI.

Przyokopowa ku rogatkom Wolskim, pomiędzy Młynarską a Wolską; nr. 3107—110, cyr. VII.

Przyrynek, wprost kościoła Panny Maryi, pomiędzy Nowém-Miastem a Kościelną; nr. 1882—919, cyr. II.

Ptasia, pomiędzy Przechodnią a Zimną; nr. 948, cyr. VII.

Radna, nad Wisłą, pomiędzy Browarną a Lipową; nr. 2755 do 2764, cyr. IX.

Rozbrat, za szpitalem Św. Łazarza, pomiędzy Książęcą a Czerniakowską; nr. 2984*a* i *b*, cyr. X.

Rybaki, nad Wisłą, za Mostową ulicą, nr. 2545—81, cyr. II.

Rycerska, w Starém-Mieście, pomiędzy Ślepą a Dunajem; nr. 281—94, cyr. I.

Rymarska, wprost Banku, pomiędzy Elekto-ralną a Lesznem; nr. 738—44, cyr. VII.

Samborska, za koszarami Sapieżyńskimi, na Nowém-Mieście, pomiędzy Przyrynkem ku Rybakom; nr. 1920—25, cyr. II.

Senatorska, wprost kolumny Zygmunta III, między placem przed Zamkiem a Rymarską; nr. 459—80, cyr. XI.

Sienna, pomiędzy Marszałkowską a Twardą; nr. 1486—92, cyr. VIII.

Skórzana, za Gościnnym-Dworem, pomiędzy Gnojną a Graniczną; nr. 973—74, cyr. VII.

Ślepa, wprost Zamku, pomiędzy placem a Podwalem; numer 295—305, cyr. I.

Śliska, pomiędzy Wielką a Twardą; nr. 1450—85, cyr. VIII.

Smocza, pomiędzy Nowolipiem a Nizką; nr. 2485—99, cyr. VI.

Smolna, pomiędzy Nowym-Światem a Książęcą, nr. 2979 do 2983, cyr. X.

Solec, nad Wisłą, pomiędzy Tamką a Czerniakowską; numer 2897—976, cyr. IX.

Solna, druga boczna od Banku po prawej stronie, pomiędzy Elektoralną a Lesznem; nr. 805—820, cyr. VII.

Sosnowa, pomiędzy Chmielną a Śliską; na tę ulicę wychodzą boki posesyi nr. 1473, 74, 75, 1509, 10, 48 i 49, cyr. X.

Sowia, pierwsza boczna na lewej stronie idąc do mostu, pomiędzy Bednarską a Maryensztadem; nr. 2661—66, cyr. XI.

Stara, ku kościołowi OO. Dominikanów, pomiędzy Mostem a Nowém-Miastem; nr. 1870—72, cyr. II.

Stawki, pomiędzy Pokorną a placem Broni; nr. 2265—68, cyrkuł V.

Świętego Jana, od Zamku do rynku Starego-Miasta; numer 1—33, cyr. I.

Świętego Jerzego (Śto-Jerska), pomiędzy Freta a Nalewki; nr. 1764—92, cyr. IV.

Śto-Krzyzka, pierwsza boczna za kościołem Św. Krzyża, pomiędzy Nowym-Światem a Pańską; nr. 1322—46c, cyr. VIII i X.

Szczygła, pomiędzy Wróblą a Tamką; nr. 2888—96, cyr. X.

Szkolna, boczna druga na Śto-Krzyzkięj, pomiędzy Śto-Krzyzką a Próżną; nr. 1367—69, cyr. X.

Szpitalna, pomiędzy placem Wareckim a Bracką; nr. 1353 do 1355g, cyr. X.

Szymanowska, pomiędzy Kłopot a Pokorną; nr. 2046—47, cyrkuł V.

Tamka, ku kościołowi Św. Kazimierza, pomiędzy Ordynacką a Wisłą; nr. 2829—71, cyr. X.

Targowa, pomiędzy Królewską a Graniczną; nr. 957—963, cyrkuł VII.

Topiel, nad Wisłą, pomiędzy Obozną a Tamką; nr. 2815 do 2816b, cyr. X.

Trębacka, obok poczty, pomiędzy Krak.-Przed. a Wierzbową; nr. 627—42, cyr. XI.

Twarda, w końcu Królewskiej, pomiędzy Królewską a rogatkami Jerozolimskimi; nr. 1079—105, cyr. VIII.

Waliców, za placem przed kościołem Św. Karola, pomiędzy Chłodną a Ceglana; nr. 1109—16, cyr. VII.

Wałowa, pomiędzy Śto-Jerską a Franciszkańską; na tę ulicę wychodzą boki posesyi przy obu ulicach sąsiednich mieszczące się, cyr. IV.

Warecka, druga boczna za kościołem Św. Krzyża, pomiędzy Nowym-Światem a Szpitalną; nr. 1356—61, cyr. X.

Widok, ku stacyi głównej Drogi Żelaznej, pomiędzy Bracką a Drogą Żelazną, nr. 1566—75, cyr. X.

Wielka, pomiędzy Chmielną a Bagno; nr. 1435—49*b*, cyr. VIII.
Wierzbowa, za pałacem Bryłowskim, pomiędzy Czystą a Senatorską, nr. 612—14*b*, cyr. XI.

Wiejska, pomiędzy Nowym-Światem a Górna; nr. 1724—41, cyr. IX.

Wileza, pomiędzy Wiejską a Marszałkowską; nr. 1687—711, cyrkuł IX.

Wiślana, pomiędzy Browarną a Wisłą; nr. 2743—44, cyr. IX.

Wolność, ku okopom i cmentarzom Ewangelickim, pomiędzy Nowolipkami a Nowolipiem; nr. 2500—507, cyr. VI.

Wójtowska, ostatnia przed placem Cytadelli, pomiędzy Zakroczymską a Przyrynek; nr. 1864, cyr. II.

Wróbla, pomiędzy Ordynacką a Szczyglą, nr. 2876—87, cyrkuł X.

Wronia, pomiędzy Łucką a Lesznem, nr. 1173*a—e*, cyr. VIII.

Wspólna, naprzeciw placu kościoła Św. Alexandra, pomiędzy Bracką a Marszałkowską, nr. 1631—54, cyr. IX.

Zajęcza, pomiędzy Topiel i Wisłą; nr. 2821—28, cyr. X.

Zakątna, pomiędzy Przyrynkem a Rybakami; nr. 1926—27, cyrkuł II.

Zakroczymska, pomiędzy Freta do końca Nowego-Miasta; nr. 1826—63*d*, cyr. II.

Zapiecek, pomiędzy Piwną a Św. Jana; nr. 119*a i b*, cyr. I.

Zatyłki, druga boczna po lewej stronie Banku, pomiędzy Elektoralną a koszarami Mirowskimi; nr. 935—44, cyr. VII.

Zgoda, za szpitalem Dzieciątka Jezus, pomiędzy Bracką a Szpitalną; nr. 1493, cyr. VIII.

Zielna, pomiędzy Chmielną a Nową; nr. 1405—34, cyr. VIII.

Zimna, pierwsza boczna po lewej stronie Banku, pomiędzy Elektoralną a Ptasią; nr. 945—47, cyr. VII.

Złota, pomiędzy Zgodą a Żelazną; nr. 1494—522, cyr. VIII.

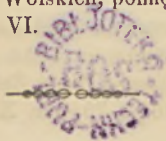
Żabia, naprzeciw ogrodu Saskiego a placem za Żelazną Bramą; nr. 955—56*c*, cyr. VII.

Żelazna, pomiędzy Jerozolimską a Nowolipiem; nr. 1123 do 1147*i*, cyr. VII i VIII.

Żórawia, pomiędzy Bracką a Marszałkowską; nr. 1610—30, cyrkuł IX.

Źródłowa, pomiędzy Maryensztadem a Nowym Zjazdem do mostu; nr. 2629—39, cyr. I.

Żytna, przy okopach Wolskich, pomiędzy Nowolipiem a okopami; nr. 2514—21, cyr. VI.

SPIS NUMERÓW DOMÓW PRZY JAKIEJ SIĘ ZNAJDUJĄ ULICY.

od 1 do 33 Sto Jańska.
 34 — 69 Rynek Star. Miasta.
 70 — 74 Jezuicka.
 75 — 87 Kanonia.
 88 — 90 Dziekania.
 91 — 118 Piwna.
 119^a— 119^b Zapiecek.
 120 — 132 Piekarska.
 133 — 155 Dunaj.
 156 — 179 Nowomiejska.
 180 — 198 Krzywe-koło.
 199 Celna.
 200 — 218 Brzozowa.
 219 — 247^b Mostowa.
 248 — 280 Freta.
 281 — 294 Rycerska.
 295 — 305 Ślepa.
 306 — 362 Rynek Now. Miasta.
 363 — 365 Grodzka.
 366 — 458 Krakowskie-Przedm.
 459 — 476^a Senatorska.
 476^b— 477^b Nowo-Senatorska.
 477^a— 480 dalszy ciąg Senator.
 481 — 496 Miodowa.
 497^c— 534 Podwale.
 535 — 539 Kapitulna.
 540 — 592 Długa.
 593 — 611 Bielańska.
 612 — 614^b Wierzbowa.
 614^c— 614^m Niecała.
 615 — 623 Daniłowiczowska.
 624 — 626 Kozia.
 627 — 642 Trębacka.
 643 — 653 Przejazd.
 654 — 737 Leszno.
 738 — 744 Rymarska.
 745 — 797 Elektoralna.
 798^a— 804 Orla.
 805 — 820 Solna
 821 — 883 Ogrodowa.
 884 — 890 Biała.
 891 — 934 Chłodna.
 935 — 944 Zatyłki.
 945 — 947 Zimna.
 948 Ptasia.
 949 — 954 Przechodnia.
 955 — 956^c Zabia.
 957 — 963 Targowa.
 964 — 972 Graniczna.
 973 — 974 Skórzana.
 975 — 985 Gnojna.

od 986 do 1016 Krochmalna.
 1017 — 1061 Grzybowska.
 1062 — 1065 Królewska.
 1066^a— 1066^{m. o.} Nowa.
 1066ⁿ— 1076 d. c. Królewskiej.
 1077^a— 1078^a d. c. Granicznej.
 1079 — 1105 Twarda.
 1106^a— 1108^b Ciepła.
 1109 — 1116 Waliców.
 1117 — 1122 Ceglana.
 1123 — 1147ⁱ Żelazna.
 1148 — 1164 Łucka.
 1165 — 1172 Prosta.
 1173^a— 1173^e Wronia.
 1174 — 1243 Pańska.
 1244^a— 1244^b Bagno.
 1245^a— 1321 Nowy-Świat.
 1322 — 1346^c Święto-Krzyska.
 1346^d— 1352^b Mazowiecka.
 1353 — 1355^g Szpitalna.
 1356 — 1361 Warecka.
 1362 — 1366 Jasna.
 1367 — 1369 Szkolna.
 1370 — 1404 Marszałkowska.
 1405 — 1434 Zielna.
 1435 — 1449^b Wielka.
 1450 — 1485 Sliska.
 1486 — 1492 Sienna.
 1493 Zgoda.
 1494 — 1522 Złota
 1523 — 1565^d Chmielna.
 1566 — 1575 Widok.
 1576 — 1592 Bracka.
 1593 — 1609 Nowogrodzka.
 1610 — 1630 Żórawia.
 1631^a— 1654 Wspólna.
 1655 — 1675 Mokotowska.
 1676 — 1686 Hoża.
 1687 — 1711 Wileża.
 1712 Krucza.
 1713^a— 1723 Aleje.
 1724^a— 1741 Wiejska.
 1742 — 1752 Książęca.
 1753^a— 1753^d Koszyki.
 1754^a— 1754ⁱ Nowowiejska.
 1755 — 1760 Piękna.
 1761 — 1763 Okopowa.
 1764 — 1769^c Święto-Jurska.
 1770 — 1771^b Nowiniarska.
 1771^a— 1792 d. c. Ś-to-Jurskiej.
 1793 — 1819 Franciszkańska.

1710
1711
1712
1713
1714
1715
1716
1717
1718
1719
1720
1721
1722
1723
1724
1725
1726
1727
1728
1729
1730
1731
1732
1733
1734
1735
1736
1737
1738
1739
1740
1741
1742
1743
1744
1745
1746
1747
1748
1749
1750
1751
1752
1753
1754
1755
1756
1757
1758
1759
1760
1761
1762
1763
1764
1765
1766
1767
1768
1769
1770
1771
1772
1773
1774
1775
1776
1777
1778
1779
1780
1781
1782
1783
1784
1785
1786
1787
1788
1789
1790
1791
1792
1793
1794
1795
1796
1797
1798
1799
1800

no. 717

od 1820 do 1825 Koźła.
 1826 — 1863^d Zakroczymska.
 1864 Wójtowska.
 1870 — 1872 Stara.
 1873 — 1877 Pieszka.
 1878 — 1881 Kościelna.
 1882 — 1919 Przyrynek.
 1920^a — 1925 Samborska.
 1926 — 1932 Zakątna.
 2046 — 2047 Szymanowska.
 2094 — 2103 Inflantska.
 2143 — 2156 Kłopot.
 2157 — 2167 Bonifraterska.
 2176 — 2180 Czarna.
 2181 — 2183^a Konwiktorska.
 2190 — 2213 Muranowska.
 2214^a — 2234 Pokorna.
 2235 — 2264 Nalewki.
 2265 — 2268 Stawki.
 2269 — 2273^c Niska.
 2274^a — 2284^b Miła.
 2285 — 2301 Gęsta.
 2302^a — 2324 Dzika.
 2325 — 2357 Pawia.
 2358 — 2375 Dzielna.
 2376^a — 2406 Nowolipki.
 2407 — 2477 Nowolipie.
 2478 — 2481^b Mylna.
 2482 — 2484 Karmelicka.
 2485 — 2499 Snocza.
 2500 — 2507 Wolność.
 2508 — 2513 Kacza.
 2514 — 2521 Żytna.
 2545 — 2581 Rybaki.
 2582 — 2584 Bolesć.
 2585 — 2604 Bugaj.
 2605 — 2607 Kamien. schodki.
 2608 — 2609 Boezna.

od 2610 do 2620 Garbarska.
 2621 Pusta.
 2622 — 2628 Białoskórnicza.
 2629 — 2639 Źródłowa.
 2640 — 2660 Maryensztad.
 2661 — 2666 Sowia.
 2667 — 2668 Dziekanka.
 2669 — 2690^b Bednarska.
 2691 — 2704 Furmańska.
 2705 — 2714 Mularska.
 2715 — 2736 Browarna.
 2737 — 2742 Gęsta.
 2743 — 2744 Wiślana.
 2745^a — 2754 Lipowa.
 2755 — 2764 Radna.
 2765^a — 2766^d Oboźna.
 2767 — 2783 Alexandrya.
 2784 — 2794^b Leszczyńska.
 2795 — 2814 Dobra.
 2815 — 2816^b Topiel.
 2817 — 2820 Drewniana.
 2821 — 2828 Zajęcza.
 2829 — 2871 Tamka.
 2872 — 2875 Ordynacka.
 2876 — 2887 Wróbla.
 2888 — 2896 Szczygła.
 2897 — 2976 Solec.
 2977 — 2978 Okrąg.
 2979 — 2983 Smolna.
 2984 *a.* i *b.* Rozbrat.
 2985 — 2987^b Górna.
 2988 — 3063 Czerniakowska.
 3064 — 3069^c Belwederska.
 3070 — 3071^m Jerozolimska.
 3072^b — 3103 Wolska.
 3104 — 3106^{m.} *m.* *m.* Młynarska.
 3107^a — 3110 Przyokopowa.
 3111^a — 3120 d. ciąg Wolskiej.

PRZEDMIEŚCIE PRAGA, CZYLI CYRKUŁ XII.

od 1 do 6 Za Rogatkami Żąbkowskiemi.

8 Ratuszna.
 35 — 65^b^d Szeroka.
 66 — 68^b Strzelecka.
 70^a — 71 Tylna.
 73^a — 81 Golendzinowska.
 82 — 95 Dziwna.
 96 — 102 Krzywą.
 103 — 113 Dębowa.
 119 — 123 Wodna.
 126 — 129 Mizerna.

od 133 do 134 Błotna.
 136 — 199 Targowa.
 203 — 219 Żąbkowska.
 220 — 254^d Wołowa.
 255 — 259 Zupna.
 268 — 288 Sprzeczna.
 291 — 312 Kępna.
 375 — 414 Brukowa.
 415^a — 420 Olszowa.
 428 — 500 Panieńska. * .

Wolno drukować, z warunkiem złożenia w Komitecie Cenzury, po wydrukowaniu, prawem przepisanej liczby egzemplarzy.

W Warszawie, dnia 11 (23) Maja 1857 roku.

W Drukarni Gazety Codzienniej.

Cenzor, RADCA DWORU, Stanisławski.

I. 301. v^u

BIBLIOTEKA GŁÓWNA
Politechniki Warszawskiej

ND.0717

400000000150952